

RETURADRESSE
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

NYTT NORSK KIRKE BLAD

KJØR DEBATT!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en evt. publisering. De to neste deadlines er 21. desember og 15. februar 2013. Max lengde: 8000 anslag. Send til: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

1. SØNDAG I ADVENT - NYTTÅRSAFTEN

7

2012

HEFTE SYV ÅRGANG FØRTI

INNHOOLD

LEDER:
Hvem andre har en offentlig talerstol? 3
Beate Fagerli

MAGASINET:
Kirkens rolle i et samfunn i endring 5
Berit Hagen Agøy
Jesus og Muhammed ved juletider 10
Hanne Slåtten

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:
1. søndag i advent - søndag 2. desember 18
Ingerbrigt Røen
2. søndag i advent - søndag 9. desember 22
Stine Kiil Saga
3. søndag i advent - søndag 16. desember 25
Marit Bunkholt
4. søndag i advent - 23. desember 28
Jørund Østland Tveit
Julaften - 24. desember 31
Sivert Angel
Juledag - 25. desember 34
Line Kvalvaag
2. juledag - 26. desember 37
Audun Oppland
Romjuls søndag - 30. desember 40
Anne Cathrine Owe
Nyttårsaften - 31. desember 44
Ingunn Dalen Kosnes

DEBATTFORUM
Handling i en sammenheng 48
Arne E. Sæther

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon
Steinar Ims, Kjersti Østland Midttun,
Jan Christian Kielland, Beate Fagerli og
Anne Hilde Laland
Redaksjonssekretær
Thomas Ekeberg-Andersen
Ansvarlig redaktør Sivert Angel

Redaksjonens adresse
NNK, Det praktisk-teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse
nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Internett
www.tf.uio.no/praktikum/nnk/

Grafisk design og sats Ekeberg-Andersen
Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt
Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint
100% resirkulert papir

ISSN 0800-1642

NYTT NORSK KIRKEBLAD

ABONNEMENT
Prisendring f.o.m. 01.01. 2011:
Ordinært: kr 250 (student og
honnør kr 125) og løper til det
sies opp skriftlig. Spørsmål kan
sendes på epost til nytt-norsk-
kirkeblad@teologi.uio.no

ANNONSERING
Annonser som ønskes rykket
inn i bladet sendes som ferdige
pdf- eller jpg-dokumenter til nytt-
norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.
Annonsepriser:
1/4 side: kr 600
1/2 side: kr 1000
1/1 side: kr 1700

Nytt norsk kirkeblad er et folkekirkelig fagblad
som kommer ut med normalt åtte hefter i året.
Bladet henvender seg til prester, andre kirkelige
ansatte og lekfolk med interesse for kirke- og
gudstjenesteliv.

Nytt norsk kirkeblad viderefører tidsskriftet
Teologi for menigheten og inneholder:

- Tekster med impulser til kreativ omgang
med kirkeårets tekster og bevisst gudstjen-
estearbeid
- Magasindel/temanr: artikler med aktuelt
kirkestoff
- Debatter og omtaler
- Bokanmeldelser

INFORMASJON TIL SKRIBENTER

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de
tekstene vi ber om redaksjonelt. Her er noe nyttig informasjon for alle som forbereder
tekster til bladet:

LENGDE: ARTIKLER: 9000-16000 anslag (=tegn med mellomrom)
TEKSTGJENNOMGANG: 6000-9000 anslag
DEBATTINNLEGG: max. 8000 anslag

MANUS: Nytt Norsk Kirkeblad er ikke et vitenskapelig tidsskrift, derfor ber vi om å
unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bes inkludert i teksten; ikke
mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribentenes epost-adresse og still-
ing/titel, og ber derfor om at dette inkluderes nederst i teksten.

REDIGERING: Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov
for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en
dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

LEVERING: Vi ber om at manus leveres elektronisk til redaksjonens epost-adresse
eller direkte til redaksjonssekretær: thomas.ekebergandersen@gmail.com

NESTE TO DEADLINES: 21. desember og 15. februar 2013

HVEM ANDRE HAR EN OFFENTLIG TALERSTOL HVER ENSTE SØNDAG?

Vi nærmer oss advent, og i adventstiden venter vi på jul. Hvert år føles det som om hele Norge venter på jul, enten folk gleder seg til jul eller stresser til jul. Men venter hele Norge på jul? Er det mange som ikke feirer jul? I hvert fall er det mange som ikke feirer en spesielt kristen jul. Noen feirer ikke, men respekterer julen fra et annet religiøst ståsted. Noen feirer ikke jul i det hele tatt. Alle må likevel forholde seg til et helt samfunn som er innstilt på julefeiring. Hvert år oppleves det som om hele Norge på en eller annen måte forbereder seg til jul. Og så vet vi at mange av forskjellige årsaker gruer seg til jul, det være seg ensomhet, rusmisbruk, sorg eller andre grunner. Noen må ståsette seg før jul. På en eller annen måte og midt i disse mangslungne forberedelsene til jul, hvordan formidler vi for hele Norge hva det betyr at Jesus kom til jorden? Hva formidler vi om jul fra prekestolen og de mange talerør vi har tilgang til, ut i offentligheten?

Forberedelsene er viktige, kanskje særlig i høytidene. Min lærer i homiletikk på misjonshøgskolen på 90-tallet var professor Johannes Borgenvik. Vi snakket en gang om friheten til å la seg inspirere av Den hellige ånd på prekestolen. Borgenvik advarte mot kun å basere seg på inspirasjon av Ånden på selve prekestolen. Ånden kan likegodt være tilstede i forberedelsene. Han fortalte om en søndags morgen han var sommervikarprest på Røst i Lofoten og ikke husket hvor han var. En ørliten blodpropp hadde stengt en kapillær i hjernen, han husket ikke hvor han var, han kjente seg ikke igjen. Vi som ikke hadde opplevd noe lignende lurte naturlig nok på hva man gjør i en slik situasjon? Borgenvik svarte at man kan da liturgien, og man har da gjort sine prekenforberedelser! Og så understreket han det privilegium det er å stå på prekestolen: ”Hvem andre har en offentlig talerstol inn i samfunnet hver eneste søndag? Dere må jo bruke denne muligheten!”

I skrivende stund er det offentlig rom fylt av kommentarer og debatt etter venstrepolitiker Abid Q. Rajas kronikk i Aftenposten i oktober. Hans beskrivelse av muslimske barn som vokser opp med sterke fordommer mot amerikanere, jøder, indere og homofile har skapt sterke reaksjoner, både av folk som er uenige og av folk som kjenner seg igjen. Knut Olav Åmås, kulturredaktør i Aftenposten, var en av de første til å kommentere Rajas kronikk. Han trekker frem Sara Asmeh

Rasmussen, en profilert skribent som på sin blogg forsvarer sin muslimske arv samtidig som hun utfordrer de destruktive dogmene. Åmås beskriver dem som modige foregangsfolk for ytringsfrihet. Samtidig har muslimske ungdommer organisert seg. Noen maner til kamp mot blasfemi og ord og tegninger som de oppfatter som hån mot profeten. Debatten i Norge etter 22. juli er på noen kanter i ferd med å tilspisse seg. Cathrine Sandnes, redaktør i Samtiden, skriver i siste nummer av tidsskriftet: ”Det er som om vi vegrer oss for å gå inn i det åpenbare spørsmålet, det som knytter Breivik til oss andre: På hvilken måte er denne hendelsen, denne dagen, et resultat av oss selv, tiden vi lever i, holdningene vi målbærer?”

I dette nummeret av NNK har vi utfordret Berit Hagen Agøy, generalsekretær i Mellomkirkelig råd i Den norske kirke, til å si noe om kirkens rolle i et samfunn i endring. Hun beskriver en utvikling etter 22. juli 2011 som har konsekvenser for hele samfunnet, også kirken. Hun peker bl.a. på en av kirkens hovedoppgaver i møte med et samfunn som så brutalt ble offer for terror basert på ekstremisme: ”Det kristne fellesskapet er radikalt inkluderende, det bryter ned *alle* menneskeskapte skiller som etnisitet, kultur, sosiale forskjeller og kjønn. Gud gjør ikke forskjell på folk, og vår utfordring er å synliggjøre hva det vil si å være et inkluderende og åpent fellesskap i det norske samfunn og i verden.”

Hva skal så presten si? Hva bruker du prekestolen til? Hvordan forbereder du deg til å forkynne advent og julens budskap inn i denne nye situasjonen? Det vil variere fra sted til sted og fra menighet til menighet hvilke tilhørere en prest har. Men det enhver prest kan vite noe om, er det som rører seg i det offentlige rom. Kanskje kan det være et viktig verktøy i adventstiden? Ettersom menigheten sannsynligvis har mange ivrige avislesere, er det ikke gitt at presten vet mest om hva som rører seg. Men det handler heller ikke om hva presten måtte *mene* i den enkelte samfunnsdebatt. For presten handler det om å formidle et gammelt budskap om lyset som tok bolig i mørket på nytt og på nytt inn i en aktuell virkelighet. Slik Jesus selv kom, levde og talte blant oss, skal lyset ta bolig i mørket, og håpet skal komme, leve og tale inn i det offentlige rom.

Alle gode ønsker for prekenforberedelsene i advent- og juletider!

Beate Fagerli

KIRKENS ROLLE I ET SAMFUNN I ENDRING – 22. JULI ERFARINGENE

Berit Hagen Agøy
Generalsekretær, Mellomkirkelig råd
bha@kirken.no

Et drøyt år er gått etter at de fryktelige terrorhandlingene i Oslo og på Utøya. Midt i det vi trodde var et trygt land, ble vi rammet av ubegripelige voldshandlinger. Dette utfordret oss til å tenke igjennom våre reaksjoner og hvilke verdier vi vil bygge våre fellesskap på. Jeg vil i denne artikkelen reflektere over erfaringer vi gjorde i tida etter 22. juli og reise noen problemstillinger knyttet til Norge som et flerkulturelt samfunn og Den norske kirkes rolle som majoritetskirke og tradisjonsbærer og som dialogpartner i den nasjonale sorgen.

TERROR ER UFORENLIG MED KRISTENDOM – OG ISLAM

Anders Behring Breivik brukte retorikk og symboler hentet fra kristen tradi-

sjon i sitt manifest. Den norske kirke v/ Mellomkirkelig råd så seg derfor nødt til å offentlig fordømme all terror, uavhengig av hvem som måtte stå bak, og å ta skarp avstand fra koplinger mellom kristen terminologi og hat og voldshandlinger. Terror krenker på det groveste medmenneskers gudgitte verd og er et vrengebilde av alt kristendommen står for.

En av de eldre imamene i Oslo sa det slik «ikke i min villeste fantasi kan jeg tenke at denne terroreren har noe med kristendom å gjøre», og dermed bidro han og andre muslimske ledere på en forbilledlig måte til to ting; de fulgte ikke opp utenlandske mediers forsøk på å få norske muslimer til å koble voldsgjerningen til de kristne og de understreket at islam og kristendommen forholder seg til terror på samme måte. Dette styrket samholdet mellom kirken og Islamsk Råd. Men enda viktigere var det at norske muslimer kjente seg hjemme i det norske samfunnets reaksjonsmåte og i de verdier som

ble bærende i den nasjonale sorgen.

Vi ville trolig sett et helt annet Norge om terroristen var muslim. Det var skremmende å høre norske muslimers historier om de første timene etter udåden, da de fleste av oss nok trodde at det stod radikale muslimer bak. Vi møtte våre egne fordommer og ble skamfulle, noe som la et midlertidig lokk over grumset i folkedypet. Men nå over et år etter, piper det fram igjen og hatefulle ytringer om muslimer og innvandrere kommer til overflaten, ikke minst i nettdebatter.

Sommeren 2011 var Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd i gang med arbeidet med en felleserklæring om religiøs ekstremisme. Arbeidet fikk en annen retning etter 22. juli. Erklæringen, som ble ferdig i november 2011, beskriver både tidlige varsler om religiøs ekstremisme og utfordrer religiøse ledere og menigheter til å forebygge ekstremisme i egne sammenhenger.¹ Vi trenger en kritisk offentlig samtale om religionenes potensial for både det destruktive og det gode. Det er uansvarlig å lukke øynene for dem som misbruker religionen og finner støtte for volds- og hat-elementer i vår egen kristne tradisjon og i andre tradisjoner.

TERROR – MED SIKKERHETSNETT

Den nasjonale fellesskapsfølelsen i dagene etter 22. juli var sterk. Midt i tragedien nøt vi godt av et demokratisk og velordnet samfunn med et klokt og samlende lederskap hos politiske ledere, så vel som hos religiøse ledere.

Den norske kirke fikk svært mange

henvendelser – fra hele verden – som uttrykte støtte, forbønn og omsorg. Det minnet oss på tilhørigheten til den verdensvide kirke og gav nytt innhold til skriftordene om at når et lem lider så lider hele legemet. Det ble holdt minnegudstjenester i flere land.

Under minnegudstjenesten i økumeniske senteret i Genève, understreket jeg hvor heldige vi i Norge var i forhold til alle dem som opplever terror og vold i samfunn uten ansvarlige ledere og organisert kriseberedskap. Etter gudstjenesten kom en asiatisk dame bort og takket meg. Med tårer i øynene fortalte hun om dagligdagse overgrep, og hun var så glad for at vi i Norge også tenkte på dem. Men gjorde vi egentlig det? Ingen tvil om at 22. juli-massakren var særegen og grusom også i internasjonal målestokk, men klarte vi likevel å huske på at terror nesten er dagligdags og rammer uskyldige i andre deler av verden rett som det er. Og det rammer mennesker som mister alt og som ikke har en velferdsstat og en rettsstat å støtte seg til. 22. juli gjorde Norge mer lik resten av verden, men har det ført til en større medfølelse hos oss for ofrene for brutalitet og terror i andre land?

KJÆRLIGHETEN

Kjærlighet ble et sentralt ord i tiden etter 22. juli. «Hat og frykt skal møtes med kjærlighet og mer åpenhet», ble refrenget som farget engasjementet i lang tid. Dette budskapet ble gjentatt i offentlige og spontane markeringer, av politikere og religiøse ledere, AUF-ungdommen og

i media. Kjærligheten var også med da mange søkte sammen i kirker og andre gudshus, tente lys og gikk med roser i gater og torg landet over.

Kjærlighet er intet lettvent ord. Som kirke mener vi at kjærlighetens kilde er Gud. Den gis oss for at vi skal kunne tjene Gud og vår neste. Å elske vår neste er lett når vi står samlet og deler felles tro, verdier og politiske prioriteter, men mer krevende når hverdagens forskjellighet trer fram. Dette gjelder i alle kjærlighetsrelasjoner, fra de nære par- og familieforhold til storsamfunnets fellesskap. Men vi har fått en kjærlighet som ikke bare er det største, men som tåler alt og utholder alt. I kraften av Guds kjærlighet skal vi elske vår neste uansett hvem, og hvordan, hun er.

Vi skal ta på alvor de krevende utfordringene det iblant er å være et flerkulturelt samfunn. Kirken bør være en arena for åpne og ærlige samtaler også om det vanskelige i møte med mennesker med annen tro og kultur. Men vi skal ikke frykte det flerkulturelle Norge, for det består jo ikke av andre enn våre medmennesker - som alle er elsket av Gud og gitt samme verd som oss selv. Som kristne skal vi møte vår neste som en gave fra Gud, utrustet med tanker, følelser og evner – aldri som en trussel. Guds kjærlighet omslutter alle, og vår oppgave som kirke er å synliggjøre dette i ord og handling.

FLERKULTURELL SORG OG FELLESKAP

Etter 22. juli snakket mange, ikke minst politikere, om Norge som det store «vi». Kulturelt mangfold og religiøs pluralisme ble en viktig del av vår norske identitet. Terrorhandlingene 22. juli var jo et angrep på dette. Derfor var ordene om den inkluderende og rause kjærligheten riktige og viktige i en krisetid. Men ordene forplikter. Det finnes mennesker i vårt land som ikke opplever seg inkludert, og som ikke kjenner at de møtes med nestekjærlighet og raushet. Som kirke skal vi alltid minne våre myndigheter om de svakeste gruppene som faller ut av mediernes synsfelt eller som ikke får sine menneskerettigheter ivaretatt på en verdig måte. Det inkluderende fellesskapet må inkludere *alle*.

De skadde og etterlatte etter terrorangrepet fikk naturlig nok mye oppmerksomhet, omsorg og støtte. Rettstaten tok seg på forsvarlig vis av gjerningsmannen. Men samtidig fantes det i Norge mange mennesker som ikke opplevde seg inkludert i det store 'vi'. Det kan dreie seg om papirløse asylsøkere og flyktninger. Mange av dem sliter med dype traumer fra krig og vold, og enkelte har opplevd å se sine nærmeste bli drept. De har ikke fått mye hjelp til å bearbeide dette. «Papirløse» asylsøkere er blitt nektet selv elementære rettigheter som arbeid og helsehjelp. Tiggere, rusmisbrukere og andre utsatte grupper opplever å være satt utenfor. Hvordan opplevde disse ekskluderte gruppene tida etter 22. juli?

Under den første fredagsbønnen etter terroren stod jeg oppe på kvinnegalleriet i en av Oslos moskéer og var vitne til at statsministeren og Oslos ordfører og biskop snakket til mennene med flotte ord om det inkluderende 'vi'. De muslimske kvinnene fulgte minneseremonien gjennom TV-overføring i et annet rom. Jeg fikk en besynderlig opplevelse av å stå utenfor og være observatør til mitt eget samfunn, til mine ledere som snakket ansikt til ansikt til andre – men ikke til meg og de andre kvinnene oppe på galleriet. Jeg tror vi har reflektert for lite over om og hvorledes ulike grupper nordmenn ble tatt med i den nasjonale sorgen.

Samtidig er det ingen tvil om at 22. juli også bidro til økt samhold og solidaritet på tvers av kulturelle og religiøse skillelinjer. I forbindelse med 22. juli høstet vi fruktene av de gode relasjonene, bygd opp over år i fredelige tider, gjennom bl.a. Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn og i dialogen med Islamsk Råd.

KIRKEN SOM FELLESSKAP – ET TEGN FOR VERDEN

Som kirke tolker vi det flerreligiøse samfunnet *teologisk*, og finner avgjørende ressurser i den kristne tro til hvordan vi kan leve sammen med og møte mennesker med annen religiøs tilhørighet. Bekjennelsen til den treenige Gud innebærer at prinsipper som åpenhet, vennskap og likhet gjelder for våre relasjoner til andre, og den gir oss frimodighet til å ta annerledes troende på fullt alvor. Det flerreligiøse samfunnet er ingen trus-

sel mot våre kristne verdier. Men når vi møter de som har en annen kultur eller religion med hat, frykt eller forskjellsbehandling, da er det vi selv som undergraver de kristne verdiene. Det kristne fellesskapet er radikalt inkluderende, det bryter ned *alle* menneskeskapte skiller som etnisitet, kultur, sosiale forskjeller og kjønn. Gud gjør ikke forskjell på folk, og vår utfordring er å synliggjøre hva det vil si å være et inkluderende og åpent fellesskap i det norske samfunn og i verden.

Kirken bør samtidig være en arena for åpne og kritiske samtaler om det flerreligiøse samfunnet. Samtidig må kirken motarbeide ubegrunnet frykt og ta et oppgjør med usaklig kritikk av andres religion. Vi må i fellesskap bli flinkere til å skape gode, dialogiske og respektfulle samtalearenaer hvor uenigheter kan drøftes i respekt og kritikk lyttes til slik at vår forståelse vokser.

FOLKEKIRKEN – DIAKONI

Når katastrofer rammer møter kirken de sørgende som medmennesker og formidler Guds omsorg og kjærlighet. Gjennom generasjoner har Den norske kirkes tro, uttrykt i liturgier, tekster, salmer og symboler, gitt fortvilte mennesker trøst og håp når det uforståelige og onde rammer. Kirken åpner sine dører til et hellig og annerledes rom hvor sørgende kan gråte, rope ut sin fortvilelse, være stille, be og finne trøst sammen med noen som lytter.

Den norske kirkes reaksjon etter 22.juli var nettopp å gjøre det kirken alltid gjør ved katastrofer. Gjennom sjele-

sorg, begravelser og minnesamvær møtte våre ansatte etterlatte, skadde og pårørende med omsorg og konkret støtte. Disse første ukene var en tid hvor hensynet til dem som ble direkte rammet hadde førsteprioritet. Kirken fikk kritikk for å ikke delta i offentlig debatter like etter 22.juli, men dette var et bevisst valg fra kirkeledelsen. De sørgende skulle få ro, og derfor ventet man til etter den siste begravelsen med å delta i offentlig debatt.

FOLKEKIRKE – DIALOGPARTNER I LIVSSYNSMANGFOLD

Den norske kirkes selvforståelse og rolle i forbindelse med den offentlige sorgen ble problematisert i media etter 22. juli. Nettopp fordi det var det flerkulturelle samfunnet som terroristen ønsket å ramme, ble det påpekt at mangfoldet burde synliggjøres bedre også i kirkelige markeringer. Og det ble stilt betimelige spørsmål om statsmaktens deltakelse i utvalgte religiøse seremonier. Den norske kirke, som medlem i Samarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn, gav gjentatte ganger uttrykk for at rådet burde spilt en større rolle i de nasjonale markeringene. Regjeringen, snarere enn kirken, bærer størstedelen av ansvaret for at samarbeidsrådet ikke fikk en mer sentral rolle.

Attentatet kom en fredag. På søndagen ble det feiret ordinær høymesse i Oslo Domkirke hvor det offisielle Norge selv valgte å delta. Det spørsmål kirken stilte seg, var om man i større grad burde tilpasset gudstjenesten til den spesielle anledningen. Når dette ikke ble gjort, var

det nettopp for å markere at vi *ikke* ønsket å regissere noen nasjonal minnestund. Kirken tok bare virkeligheten med seg inn i søndagsmessen, og alle kan delta, slik det skjer hver søndag.

90 % av folket tilhører et kirkesamfunn, kongen var den gang Den norske kirkes overhode, og kanskje var det uttrykk for realitetsorientering da regjeringen og AUF-ledelsen deltok i Domkirken. Det var trolig også av respekt for at mange av de omkomne og deres familier faktisk tilhører kirken, og at den har rom og språk som i århundrer har gitt sørgende lindring.

Å utvise en slik respekt og raushet overfor majoritetstradisjonen betyr ikke at man ikke verdsetter minoriteter. Samtidig utfordres vi som majoritetsreligion til å ikke se oss blinde på våre egne tradisjoner. Kirken må ha et våkent og kritisk blikk slik at vi i vår iver etter å være nær og tjene det norske folk, ikke bidrar til å usynliggjøre andre livssynstradisjoner.

Så sitter vi igjen med spørsmål om religion i det offentlige rom, om statsmaktens deltakelse i religiøse seremonier og om forholdet mellom Arbeiderpartiet og kirken. Disse får vi anledning til å diskutere når Ståsett-utvalget kommer med sin utredning. Så blir Den norske kirkes utfordring å videreføre vår rolle som den viktigste religiøse tradisjonsbærer i landet. Samtidig skal vi være en stolt og ydmyk dialogpartner med respekt for livssynsmangfoldet i vårt samfunn.

JESUS OG MUHAMMAD VED JULETIDER!

Kva premiss bør ligge til grunn når ein nyttar andre religiøse kjelder enn sine egne?

Hanne Slåtten
Kapellan, Sofieberg kyrkje
hanne.slatten@oslo.kirken.no

Sist førjulstid satt dei fleste prestane i Oslo bispedøme i teatersalen på Det norske Teater og såg forestellinga «Abrahams born» ved Svein Tindberg. På scena stod ein skodespelar og teikna opp berøringspunkta mellom kristendomen, jødedomen og islam. På eit tidspunkt refererte Tindberg til Groruddalen og soknepresten i Ellingsrud kyrkje, Klara Vogle som møtte motsand då ho ville lese Koranvers i skulegudtenesta før jul året i forkant. Tindberg skjøna ikkje kvifor nokre koranvers kunne vekke slike reaksjonar.

Dei store verdsreligionane lever ikkje berre på teaterscena men lever side om side i mange av landets kyrkjer sine nærmiljø. Heilagtekstane lever i oss og kjem til uttrykk på ulikt vis. Kanskje er det fleire berøringspunkt i Groruddalen og i Oslo øst mellom kristendom og islam. Kanskje ikkje.

Eg har sett nærmare på diskusjo-

nen i NNK i etterkant av julegudstenesta i Ellingsrud kyrkje fordi eg har hatt nytte av han i mi stilling som kapellan i Sofieberg kyrkje i Oslo øst. Diskusjonen treff meg som prest i ein fleirreligiøs kontekst. Eg kjenner meg igjen i Klara Vogle sin intensjon med å trekke konteksten frå nærmiljøet inn i kyrkjerommet ved å kontekstualisere sentrale kristne forteljinger. I samband med ei forestelling som tematiserer nesstekjærleiken som vert synt i Sofieberg kyrkje der eg arbeider til dagleg, har eg reflektert over om dei kristen forteljningane i forestellinga kunne stått side om side med islamske forteljningar. Desse refleksjonane har eg kunne jobba vidare med på etterutdanningskurset «Jesus og kristen identitet i endring. Bibel og kulturell kompleksitet» ved Det teologiske fakultet ved UiO haust- og vårsemesteret 2011/12. I denne artikkelen ønskjer eg å nytte delar av oppgåva frå etterutdanningskurset til å kaste lys over kva grenseoppgangar det kan vere teneleg å trekke opp når ein vil nytte andre religiøse kjelder enn sine egne. Ikkje minst er det særskilt viktig å tenke igjennom kva premiss som ligg

til grunn når ein lånar heilagtekstar frå andre religionar, i dette tilfelle frå Islam. Med blikk på min eigen arbeidsplass og ei konkret hending i Groruddalen har eg freista å nærlese diskusjonen i NNK representert ved Nora Eggen og Anne Hege Grung for å komme fram til eit slags svar på spørsmålet: Kan ein nytte andre religiøse kjelder enn sine egne?

KONTEKSTUALISERING

Då sokneprest Klara Vogl på Ellingsrud i Oslo skulle førebu skulegudsteneste før jul 2010 tenkte ho at det ville vere berikande å lese frå Koranen i skulegudstenesta. Å lese om Jesu fødsel frå Koranen var meint som ei kontekstualisering av det kristne juleevangeliet. I NNT 3/2011 gjær ho greie for kvifor ho tenkte at det var eit poeng å innlemme ein islamsk heilagtekst. Vogl seier at det var aldri hennar målsetting å undervise om forskjellar og likheiter mellom islam og kristendom. Heller ikkje å seie noko om korleis ein i dei to tradisjonane ser ulikt på kven Jesus er. Desse to momenta som eg trekk fram frå Vogle sin artikkel er svært relevante i høve til kritikken ho har møtt av mellom anna Nora Eggen og Anne Hege Grung i etterkant av julegudstenesta. Vogle seier at det er hennar fleirkulturelle kontekst som får ho til å tenke at det er «nyttig å bli minnet om at vi har noen ting felles, og at vi har del i hverandres fortellinger i større grad enn hva vi ofte først tror. Dette handler om kontekstualisering, og var ikke tenkt som

et religionsdialogisk prosjekt. Det var ment som et ledd i det vi alltid forsøker å gjøre i forbindelse med gudstjenester, å forkynne Bibelens budskap inn i tiden, og inn i den sammenhengen vi er en del av.» (NNK 3/2011:58-59).

KAN EIN NYTTE ANDRE RELIGIØSE KJELDER ENN SINE EIGNE?

Nettopp fordi ein i gudstenestleg samanheng forkynner Bibelens budskap inn i samtida er det problematisk å nytte Koranen hevdar Nora Eggen i same blad, men i eit tidlegare nummer (1/2011). Nora Eggen er muslim og stipendiat på Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo. Eggen tar opp spørsmålet om å nytte kjelder utanfor eigen tradisjon. Ho nemner at kjennskap til andre religionar er nyttig og viktig om ein ønskjer å samanlikne ulike religionar. Samstundes kan det og vere berikande for eiga tru og refleksjon, å ha kjennskap til andre tradisjonar. Like fult er det viktig å klargjere premissa. Ho skriv mellom anna: «*I en forkynnelse sammenheng eller rituell sammenheng stiller det seg imidlertid annerledes. Hvis teologiske likheter mellom de ulike tradisjonene skal fremheves, bør også teologiske forskjeller løftes frem. Resultatet kan i motsatt fall, på tross av de beste hensikter, bli malplassert synkretisme, eller enda verre en form for misjonering på falske premisser. Hvis Koranens beretning om Jesus fortelles i en kristen forkynnelse sammenheng uten at Koranens*

tilsvar til det kristne synet på Jesus som Guds sønn løftes frem, kan denne beretningen nærmest tas til inntekt for et kristent syn på Jesus. I en skolegudstjeneste, hvor det etter den aktuelle prestens utsagn ville være også mange muslimske elever tilstede, blir dette ytterst problematisk.» (NNK 1/2011: 62).

Debatten i NNK er interessant fordi den diskuterer bruk av islamske kjelder i ein kyrkjeleg samanheng. Til spørsmålet, kan ein bruke andre kjelder enn sine egne? forstår eg Eggen slik at ho svarer både ja og nei. Samanhengen avgjer. For personleg refleksjon og med pedagogisk grunngjeving er svaret ja. Svaret er nei viss ramma er seremoniell slik som ei juleskulegudsteneste er.

NESTEKJÆRLEIKENS MANGEANSIKT

I Sofienberg kyrkje har vi 3 år på rad kunne tilby ei humoristisk og interaktiv førestelling, «Ringer i vann» av Ringrevene for 5. trinnet for ulike Oslo skular. Ensemblet Ringrevene består av Katinka Brodin, Andreas Brodin, Toril Hægeland og Marius Løkse. Førestellinga er inspirert av boka «Den fjerde vismann» av Henry Van Dyke og kretsar tematisk rundt nestekjærleiken og det faktum at det du gjer mot andre har ringverknader. Kunstnarane bak produksjonen og framføringa av «Ringer i vann» ønskjer å legge til rette for dialogmøte om identitet og verdiar i dei fellesskapa vi er ein del av. Førestellinga er lagt opp

som ei reise i kyrkjerommet. Som reisande vert elevane invitert til å følgje i fotspora til ein annan reisande, vismannen Arteban, som la ut på ei reise i år 0. Forteljinga om livet og reisa hans er rammeforteljinga og gjennom rammeforteljinga møter ein og Jesu liv og død. Førestellinga finn stad i kyrkjerommet som ein del av kyrkje-/skule samarbeidet og ein ønskjer å utfordre elevane i høve til kva omgrep som kjærleik og nestekjærleik betyr i kvardagen. Sjølv om ei teaterførestelling ikkje er seremoniell i same grad som ei julegudsteneste (jmf. argumentet til Eggen om at ein i seremonielle samanheng bør vere ekstra varsam med å lese får Koranen) tenker eg at det er ei rekke faktorar som likestiller førestellinga med ei julegudsteneste. Ho finn stad i kyrkjerommet, prest eller diakon er tilstades i tillegg til kunstnarane, lysa på alteret er tent, orgelet vert nytta og forteljingane er sentrale kristne forteljingar. Difor likestiller eg dei to slik at innvendingane mot julegudstenesta i Ellingsrud like gjerne treff mitt anliggende i Sofienberg. Gjennom opplevinga av «Ringer i vann» vert det klart at nestekjærleiken har mange ansikt og ikkje minst inneber det tilhøyrarane sine ansikt som vert trekke inn som aktive tilhøyrarar.

KRISTNE TEKSTAR.

Med nestekjærleiken for auge som ein fellesmenneskeleg verdi har eg freista å finne ut av om det er tenleg å utvide

«Ringer i vann» sitt kjeldemateriale med islamske kjelder for å inkludere ein fleirreligiøs kontekst. Eg skal i det følgjande trekke ut 3 bibelforteljingar som vert nytta i førestellinga og tematisk sette dei i samanheng med gode fellesskapsverdier. Dernest trekke fram islamske forteljingar som er valt ut fordi dei og tematiserer gode fellesskapsverdier.

1: Sakkeus i Luk. 19,1-10.

2: Jesus helbreder ein lam i Luk. 5, 17-26.

3: Jesus metter fem tusen i Joh. 6,1-13.

Eg har tatt utgangspunkt i kva dei 3 forteljingane seier om gode fellesskap. For å nemne kort kan det handle om å bli sett og møtt slik som Sakkeus og denne opplevinga får positive ringverknadar for andre sidan Sakkeus sluttar å ta for mykje pengar av folk i jobben sin som tollar. Det vert og fortalt at han byrjar å gje pengar til fattige. Som individ er ein ofte avhengig av andre slik som den lame mannen som får hjelp av vener til å fire seg ned gjennom taket i huset der Jesus oppheld seg. Forteljinga fortel og noko om verdien av å vere ein god ven og stille opp for andre. I den tredje forteljinga viser det vesle barnet verdien av å dele maten sin med andre. På merkeleg og forbilledleg vis rekk det som barnet deler til mange menneske. Gode fellesskap utifrå dei 3 nytestamentlege forteljingane handlar om satt på spissen, slike eg ser det, å sjå sitt eige liv i samanheng med andre sine liv og at det aldri er likegyldig korleis ein vel å

forhalde seg til andre.

Utifrå ein tanke om at verdier for gode fellesskap vil vere religiøst forankra for mange tok eg kontakt med imam Faruk Terzic i Det Islamske Fellesskap Bosnia-Herzegovina i Oslo for å spørje om kva for islamske tekstar ville kunne formidle nokre av dei same verdiane som dei 3 forteljingane frå Det nye testamente som er omtala ovanfor. Eg spurte meg sjølv om ikkje det kristne forteljarstoffet i «Ringer i vann» like gjerne kunne ha vore henta får andre religiøse kjelder som til dømes islamske og samstundes formidla dei same verdiane? I så fall kva islamske tekstar formidlar verdier som fell saman med gode fellesskap slik eg tolkar dei kristen forteljingane i «Ringer i vann»?

ISLAMSKTE TEKSTAR

Alle tekstane frå Terzic var på engelsk. Dei 4 første tekstane har eg omsett. Den femte teksten har eg nytta Einar Berg si omsetting til norsk.

- 1: Det aller første Terzic trekk fram er frå Riyad us saliheen, 845: *Abdullah bin `Amr bin Al-`as (fred vere med han) sa, ein mann spurde Allahs Bodberar (fred vere med han), «kva for ei gjerning er den beste i Islam?» Han (fred vere med han) svarte, «Å gi mat, og helse på alle, uansett om du kjenner dei eller ikkje.»*
- 2: Dei neste tre døma er i frå bok 26 i Sahih Muslim. Bok 026, nummer 5419: *Ibn Umar fortalte at Allahs Bodberar (fred vere med han) sa:*

Når dykk er tre personar saman, skal ikkje to av dykk snakke i skjul med kvarandre slik at den tredje personen vert utanfor.

- 3: Bok 026, nummer 5421: «*Abdullah fortalte at Allahs Bodberar (fred vere med han) sa: Viss dykk er tre, bør ikkje to av dykk snakke i skjul mellom dykk slik at den andre (tredje personen) vert utanfor, før nokon andre kan vere saman med han (og fri han frå einsemda), for det kan sære kjenslene hans*».
- 4: Bok 026, nummer 5422: «*Abdullah fortalte at Allahs Bodberar (fred vere med han) sa: Viss dykk er tre, bør ikkje to av dykk snakke saman i skjul slik at kameraten dykkar vert utanfor for det sårar kjenslene hans*».
- 5: Koranen, sure 51 Zariyat, vers 15-19: «*De gudfryktige skal være i paradisetts haver blant kilder, og mottar det Herren gir dem, de handlet vel før dette, brukte lite av natten til søvn, og bad ved morgengry om tilgivelse, og tiggere og utstøtte hadde del i det de eide*».

GODE FELLESSKAPSVERDIAR

Kva for gjerning er den beste, vert det spurt i den første muslimske tekstreferansen frå Riyad us saliheen 845. Her gir Muhammed klart svar på kva gjerning som er den beste i Islam og det er inga tvil om at det er gode verdiar for fellesskapet å gi mat og helse på alle. Her vert det ikkje gjort skilnad på men-

neske ein kjenner og menneske ein ikkje kjenner. Behovet for å gi og dele mat står sentralt slik som i forteljinga om Jesus som metter fem tusen frå Johannesevangeliet 6,1-13 på grunn av at eit barn var villig til å dele matpakka si.

I døma ovanfor frå Bok 26 i Sahih Muslim kan ein trekke ut verdiar som både å ta omsyn og vise respekt. Døma handlar om å ivareta dine medmenneske, legge merke til dine medmenneske og aktivt unngå ekskludering særleg når ein er framand ovanfor kvarandre. Å vere saman forpliktar. Gode fellesskapsrelasjonar bygger på å inkludere og ikkje halde nokon utanfor (nr. 5419, 5421 og 5422). Det vert satt ord på at det å stå utanfor sårar kjenslene (nr. 5421 og 5422).

Den siste tekstreferansen er henta frå Sure 51 i Koranen. Det skin igjennom at eit liv vendt mot Gud inneber ikkje berre bøn, men og å dele det du eig med andre som tiggjarar og utstøtte. Noko av det Sakkeus konkret gjorde etter å ha blitt konfrontert av Jesus var å dele pengane sine med dei fattige. Sett i samanheng med Sure 51 personifiserer Sakkeus den gudfryktige frå desse Koranversa.

Det fins nok av døme frå kvardagen og historia på at inkludering og praktisk solidaritet går på tvers av religiøse grenser. Boka Islamsk etikk, ei idéhistorie av Oddbjørn Leirvik trekk fram eit anna tekstdøme som er interessant fordi teksten ligg tett opp til Matteus

25,40 (Bibelen 2011): *Sanneleg, eg seier dykk: Alt de gjorde mot eit av desse minste syskena mine, det gjorde de mot meg, som er utgangspunktet for «Ringer i vann».* Frå hadithsamlinga Muslim står det i bok 32, nr. 6232: *Abu Huraira fortalde kva Guds sendebod (må Guds omtanke og fred vere med han) hadde sagt: «Sanneleg, på oppstodedagen skal Gud den opphøge og ærerike seie: Å, du son av Adam! «Eg var sjuk, men du vitja meg ikkje». Då vil han seie: «Å, Herre! Korleis kunne eg vitje deg? Du er då all verdens Herre?» Han vil seie: «Visste du ikkje at den og den tenaren min var sjuk? Men du vitja han ikkje. Visste du ikkje at dersom du hadde vitja han, ville du ha funne Meg hos han? Å, du son av Adam, Eg bad deg om mat, men du gav meg ikkje å ete». Då vil han seie: «Å, Herre, korleis kan du bli svolten, som er all verdens Herre?» Han vil seie: «Visste du ikkje at den og den tenaren min bad deg om mat, men du gav han ikkje å ete. Visste du ikkje at dersom du hadde gitt han å ete, ville du ha funne han hos Meg? Å, du son av Adam! Eg bad deg om drikke, men du gav meg ikkje drikke.» Då vil han seie: «Å, Herre, korleis kunne eg gi deg å drikke, du som er all verdens Herre?» Han vil seie: «Den og den tenaren min bad deg om drikke. Visste du ikkje at dersom du hadde gitt han å drikke, ville du ha funne han hos Meg?» (Leirvik 2002:83-84)*

Tekstane har mykje til felles og kristne og muslimar vil finne motivasjon hos respektive Jesus og Muhammed til

å leve gode liv og eit liv vendt mot Gud. Trass i likheitstrekk mellom kristne og muslimske tekstar er det ikkje sikkert at å bruke dei side og side tilfører formidlinga av nestekjærleiken større dybde. Tanken kan vere god men kva skjer i praksis? Med innvendingane til Nora Eggen i bakhovudet frå NNK 1/2011:62 om å vere varsam slik at ein ikkje driv med malplassert synkretisme kan det vere høveleg å sjå nærmare på kva ein må vere medvite om for at tekstane skal kunne fungere saman.

HEILAGTEKSTAR SOM NORMGIVANDE

Eit vesentleg poeng Eggen har i artikkelen er at kristendomen og islam sine religiøse kjelder er normgivande for sine tilhengarar (NNK 1/2011:61). Dette vert ytterlegare belyst slik eg ser det av Anne Hege Grung sitt innlegg i debatten i 5/2011, riktig nok frå ei anna vinkling.

Grung sitt hovudpoeng er at heilagtekstane og tekstarva vert forvalta innanfor kvar sine respektive tradisjonar med eit eigarforhold til sine tekstar. «Mitt hovedperspektiv er å fastholde sammenhengen mellom kanoniske tekster og menneskene som leser dem som sine religiøse tekster når de skal anvendes i et religiøst rom... Tekst og leser hører sammen.» (NNK 5/2011:62).

Kristendomen og Islam har heilagbøker som fungerer som normative for sine tilhengarar. Det er med andre ord ikkje hipp som happ kven som formidlar kva.

TEKST OG LESAR HØYRER SAMAN

Korleis ville eg sjølv ha oppfatta bodskapen om eg til dømes er på besøk i ein moske og det vert tala om å vere ein god muslim. Midtvegs i talen vert Jesus trekke fram som ein god muslim som viste veg for Muhammad sitt komme. Er det min Jesus?, ville eg har spurt og svara nei i same tanke. Eit liknande døme skildrar Grung i artikkelen. «...*som et tegn på fredelig sameksistens ønsker en av Oslo`s moskeer å lese en tekst fra Bibelen under fredagsbønnen. Sammenligningen er haltende, fordi muslimer og kristne har ulik posisjon i det norske samfunnet, men la gå. Man velger en bibeltekst som passer inn i sammenhengen, for eksempel en tekst fra det nye testamente som omhandler Jesu løfter om Den hellige ånd. En del muslimer tolker dette som profetier om Muhammads komme. Hva ville en kristens reaksjon på dette være, dersom Den hellige Ånd og Muhammad ble opplevd som "blandet sammen" for tilhørerne i en slik kontekst?»* (NNK 5/2011:62).

LAKMUSTEST

Grung kjem med følgjande forslag til Lakmustest. «*Ville jeg ha opplevd meg inkludert hvis jeg/eller min tradisjon ble involvert på denne måten?»* (NNK 5/2011:62). Skulle «Ringer i vann» utvida kjeldematerialet sitt med Hadithtekstar frå til dømes Sahih Muslim bok 26, nr. 5419, 5421 og 5422 eller 845 frå Riyad us saliheen ville Jesus og Muhammad truleg blitt opp-

levd som «samanblanda». Då vil det vere ein stor risiko for at dei islamske tekstane vert farga av ei kristen forståingsramme når rammeforteljinga er eksplisitt kristen.

Grung har som tittel på artikkelen i NNK «*Kontekstualisering eller religiøs imperialisme*». Slik eg lesar artikkelen seier ho meir eller mindre direkte at ein skal vere varsam med å plukke passande tekstbitar for å spegle ein fleirreligiøs kontekst for å vise ei inkluderande haldning (NNK 5/2011:61).

Tanken kan vere god. Intensjonen kan vere god men vil det får positive ringverknader i den mangfaldige konteksten?

Det går eit viktig skile mellom tekstunivers på den eine sida og på den andre sida menneska som bærer tekstane og representerer tradisjonen. Dette skile kan vi operere med på eit ideplan men i praksis bør ein sjå tekst og lesar eller lyttar i samanheng. «*Ønsker man tekster framfor mennesker som representanter for en religiøs tradisjon?»* spør Grung same stad. Fordi tekst og lesar høyrer saman foreslår Grung at koranlesing i kristne gudsteneste bør vere eit religionsdialogisk prosjekt. Hovudpoenget er slik eg ser det at å bruke av kvarandre sine kjelder forpliktar med eit særleg ansvar for å ivareta den andre sin religiøsitet.

RELIGIONSIALOGISK POTENSIALE

Som vi har sett passar dei islamske tekstane i aller høgste grad inn i «Ringer i

vann» sitt tekstunivers og målsetting med å synleggjere at det er ikkje uvesentleg korleis ein forhold seg til kvarandre. Her må det da vere potensiale til å gjer noko meir ut av likheitstrekk mellom dei kristen og islamske tekstane. Like fullt treff Grung sin kritikk med å bruke muslimske tekster som passer inn i ei kristen fortolkingsramme utifrå ein intensjon om å inkludere muslimske tekstar for å spegle ein fleireligiøs kontekst. Eit vesentleg premiss må vere å sikre representasjon om ein ønskjer å utvide det kristne kjeldematerial med islamske. At heilagtekstane vert representert med sin eigenart og sine tilhengarar.

Lakmustesten som Grung foreslår vert difor ståande som avgjerande, korleis vil det verte oppfatta av ein muslim

å høyre islamske tekstar i ein kristen kontekst? Ønskjer ein å gå nye vegar må ein snakke saman og sjekke ut med kvarandre kva som fungerer og kva som ikkje fungerer. Skal andre religiøse kjelder verte brukt forpliktar det kyrkja til å ivareta den andres perspektiv.

Det nærmar seg jul igjen og kontekstualisering av juleevangeliet i 2012. Svein Tindberg turnerar vidare med «Abrahams born» på Riksteateret sine scener rundt omkring i landet. «Ringer i vann» med Ringrevne står ved lag med dei kristne forteljingane. Trass i alle innvendingar og omsyn ein må ta høgde for om ein skulle ønske å utvide kjeldemateriale med islamske tekstar står eg att og ønskjer meg meir religionsdialog i julegåve. ■

EN KONTANT KAR

1. søndag i adventstiden – Søndag 2. desember 2012

Evangelietekst: Matt 21, 10-17

Lesetekster: Jes 12, 1-6; Åp 3, 19-22

Fortelletekst: Matt 21, 1-17

Salmeforslag: NoS 5, 12, 867, 4, 19, 13, 1

Ingebrigt Røen
Sykehusprest, St. Olavs hospital, Trondheim
ingebrigt.roen@stolav.no

Det er rent ut sagt fortvilt at disse omskakende begivenhetene skal utredes på 12-17 minutter i former som er så ordnede og rammer så faste som de nesten bare kan bli etter et par tusen år. Nei, her burde noe vært velte og duer flakset. Eller var det roen i gudstjenesten Mesteren gikk til angrep for å beskytte? Trøbbel lager han i alle fall når han finner det nødvendig, både her og andre steder vi hører om han. Les videre fra vår tekst, og se hvor kontant og aggressivt han opptrer. Aggressivt? Skriver tekstgjennomgåeren aggressivt om Jesus? Vi kan selvsagt mildne uttrykket til myndig. Eller er det bedrøvet han er? Nei, jeg ser ingen bedrøvelse i ansiktet når vekslepengene singler i bakken, ei heller en opphøyd, distansert vrede. Jeg ser et mannfolk med tømmermannsmuskler som velter «pengevekslernes bord og duehandlernes benker» og sier sin hjertens mening. «Røverhule» er et kontant ord. Dette er

ikke en blek og tynn antiaggressiv androgyn gjennomskinnelig himmelskikkelse på veg til sengs med hodepine av skuffelse over sine barn som gjør han i mot. Nei, her er en som sier sin mening, og ferdig med det. Hvor ble det av denne Jesusen? Han skulle vel aldri ha blitt borte? Og hvor ble det av gutta boys i kirka? Og elgjegerne? Det skulle vel ikke ha en sammenheng?

Hva slags tone har blitt modulert fram i kirkesammenhengen gjennom hundreårene? Det røffe latterbrølet etter en upolert historie? Eller den avdempede, kontrollerte, polerte tonen hvor stemmenes desibelnivå er like stabil og neddempet som kaffekoppenes klirren? Puss, puss, så får du en Jesuss.

GUDSBILDE MED SPENNVIDDE

I neste øyeblikk søker blinde og lamme til han, åpenbart i tillit til at han bryr seg om dem som lider og i forventning om at han vil gjøre noe med det. Og det gjør han. Jesus er et gudsbilde med spennvidde.

EFFEKTIV FROMHET

Jeg har trøbbel med å se at Jesus har grunn til å ta slik på veg. På det området ved tempelet som het hedningenes forgård var det en del av systemet at tilreisende kunne komme og kjøpe seg ei due til ofring. Slik slapp de å frakte med seg offerdyr hjemmefra. Til dette trengtes det også pengevekslere, siden de fromme pilegrimene hadde ulik valuta. Dette må da være en praktisk ordning der kjøp og salg legger til rette for effektivt fromhetsliv. Lite bagasje, raskt kjøp av offerdyr, rask avvikling av offerhandlingen. Litt slik vi i dag reiser pilegrim med fly ned til et punkt på pilegrimsruta, går den etappen vi har tid til og kommer til målet. At næringslivet kobles inn i utviklingen av pilegrimsveiene er jo en del av strategien i dag. Nei, denne praktiske handelen på tempelplassen er ikke mer enn vi også driver med. Burde han ikke heller ha brukt kreftene på å jage homofile eller ekteskapsbrytere? Det kan jeg ikke huske å lest noe sted at han gjør! Nei, det er dem som legger sin sjel i å tjene penger effektivt han ser ut til å være fortørnet på. Eller la oss kalle det grådighetskulturen. Det er et uttrykk som gjør at jeg selv kan tre ut av den flokken han jager og velter bordene til. Da er det ikke duene mine som flakser, men andres. Puh! Eller er det effektiviseringen av fromhetslivet han angriper? Det at fromhetsøvelsen raskt og effektivt fyres av, mens stillheten og bønner ikke får den tid og det ineffek-

tive rom som trengs for å komme til oss selv og å komme til Gud. Ikke vet jeg. Men han får meg til å tenke, denne karen fra Nasaret. Og det går an å tenke i spørsmåls form også i prekenen. Sakte, ettertenksom refleksjon er kanskje noe av det han velter bord for å rydde plass til? Ikke godt å si.

BEDEHUS

Når Matteus lar Jesus si: «Det står skrevet: «Mitt hus skal kalles et bønnens hus». Men dere gjør det til en røverhule», så er det selvsagt for å vise at Jesus også ved denne anledningen oppfyller profetiene fra GT, og igjen beviser at han er Messias, han som folket lengtet etter at skulle komme og fri dem ut. Matteus har det som prosjekt gjennom hele evangeliet å vise at Jesus er den som Skriften sier skulle komme. Her, ved det for oss så kjente inntoget i Jerusalem (v.1-17), oppfylles GT mange ganger, også i v.16, der Jesus henviser til profetien om barns lovprisning som svar på overprestene og de skriftlærde sitt forargede spørsmål. Barn ropte nemlig i helligdommen: «Hosianna, Davids sønn!» Nei, riktig Guds-tilbedelse må det da være seriøse voksne menn som definerer? Roping i helligdommen er da for øvrig både usømmelig, upassende og forstyrrende? Gjennom kirkehistorien har det blitt hysjet mye på barn i kirka. Det begynte ikke med Jesus. Det var handelsvirksomheten han fant upassende i helligdommen.

OM Å VITE BEST

Noe av det mest fabelaktige med Jesus er at han trekker fram barna som forbilder for voksne. Det tok to tusen år før barneteologien gjorde sitt inntog hos oss. Nå har man funnet ut at barn ikke bare skal opplæres til en gang å bli fullverdige troende, man allerede er det. Han var litt forut for sin tid på noen områder, også når det gjelder forholdet til kvinner, spedalske og syke. Jeg lurer også på om han ikke fortsatt kan ha noe å lære oss når det gjelder hvordan omsorg skal utøves. Det slår meg hvor ofte han bare gjør folk friske uten at vi hører om noen omsorg og trøst som utøves. Er det den maskuline måten å vise omsorg på han slik demonstrerer? Han beholder den avstanden til mennesker som gjør at de kan beholde friheten sin til å leve slik de velger og ikke slik han vil. Jeg har nettopp vært på et foredrag der omsorgstenkningen blant sykepleiere ble stilt spørsmålsteget ved av en sykepleier. Levinas påpekte faren for det totaliserende ved å tro at vi vet hva som er best for andre. Et eksempel kan kanskje være det alle synes å mene i dag, nemlig at ingen må dø alene. «Ingen» og «alle» er skumle ord. Det er åpenbart slik at noen helst nettopp vil dø alene. Poenget må være at ingen skal behøve å dø alene hvis de ikke vil. Og det er nok for all del det store flertallet. Jeg minner likevel om at Jesus ikke kom til Lasarus sitt dødsleie, noe folk da også reagerte på.

HVORDAN ER DET JESUS KOMMER?

Advent betyr komme. Jeg har prøvd å si noe om hvordan Jesus kommer, hvordan han nærmer seg oss. Jeg mener å se at han gjør det på en måte som er forbilledlig for meg som sykehusprest. Han spør ved flere anledninger hva de syke vil at han skal gjøre for dem, slik at de selv kan bestemme. Her gir han plass for barna og framhever deres fullverdige status som tilbedere av Messias. I vår tekst kombinerer han røff tydelighet på struktur med omsorg for de enkelte blinde og lamme. I hjelperollen jeg og andre i helsevesenet har, gjelder det å ha rett balanse mellom omsorg, respekt og ansvar. Omsorg uten respekt er så nært helvete man kommer, har Inge Lønning sagt. For mye respekt kan føre til for mye avstand og for lite nærhet. Ansvar gjelder det å la den hjelp-trengende ha, samtidig som jeg tar det ansvaret jeg skal. Ansvar skal lege og sykepleier også ta for den mermakt de besitter. Og de må være seg bevisst det meransvar som følger av å arbeide med mennesker som er avhengige, og ikke kan være fullt ut autonome.

TRE KOMME

Som ny i kristen sammenheng husker jeg at jeg gjennom prestens preken om advent lærte noe jeg aldri har glemmt: Jesus kommer tre ganger. (1) Ved sitt første komme for to tusen år siden. (2) I våre hjerter i dag. Jf. leseteksten: «Se jeg står for døren og banker». (3) En

dag til dom og frelse. På første søndag i advent er det i vår kirke Jesus sitt første komme som er i fokus. Det er jubel og lovsang som lyder gjennom alle tre tekstene. Tenk at han virkelig har kommet, Messias! Frelsen har kommet. Gud er nær oss. Det må nesten poesi til for å beskrive dette, og våre 2012-ord blir fort platte. Derfor kan det være en idé å gjenta noe av det som står i lesetekstene, dele det med forsamlingen som en skatt som er dyrebar for deg. Jeg kjente glede og jubel inni meg da jeg leste de to lesetekstene, og vil dele det med folket. Du opplevde det kanskje helt annerledes, og kanskje kan du dele det. Det som er ekte når ofte inn.

NOEN TANKEVEKKERE:

ÅPENBARINGSTEKSTEN

Det er inn i det aller mest personlige Jesus inviterer seg selv. Det er der tro, Gud og religion befinner seg. I inderlighetssonen, i området for våre grunnleggende håp og lengsler, i vår identitets sentrum. Den som trenger seg inn der og misbruker tilliten, for han hadde det vært bedre om han hadde fått en kvernstein om halsen og ble senket på havets dyp.

ORDNING MUSS SEIN?

Jeg bare påpeker det: Også i denne teksten velter han det bestående og snur ting på hodet. Av det menneskeskapte kosmos skaper han kaos. Skal vi preke slik at kaos sirlig føyes sammen igjen til et nytt kosmos, og forklare hvorfor Jesus gjør det han gjør, slik at alle spenninger er utjevnet før vi avrunder? Eller skal vi tvert om preke dem inn i kaos? Det er vel når kaos råder at potensialet for åndelig skapergjerning er størst? Det er da det kan bli lys, at nye kilder kan springe og det tørre land komme til syne og gi oss ny grunn under føttene når det hele står oss over hodet.

JESUS FORLANGER SERIØSITET

La oss ikke leke religion. Trosliv er alvor. Bønn er bønn, handel er handel. Forkludre ikke stillhetens mulighet for gudskontakt og gudsnærvær. Her er folk som trenger det! La dem komme til Gud, og hindre dem ikke, for Gudsriket hører slike til!

JESAJATEKSTEN: FOR EN DAG!

«En sånn dag, Herre, en sånn dag, en sånn dag!» heter det i en afrikansk sang jeg hørte inni meg når jeg leste Jesajateksten. Den etterlengtede utfri-eren er midt iblant dem. Utrolig!

KANSKJE KAN SORG VENDES TIL GLEDE

2. søndag i adventstiden – Søndag 9. desember 2012

Evangelietekst: Joh 16, 21-24

Lesetekster: Jes 2, 1-5; Heb 10, 35-39

Fortellestekst: Joh 14, 1-11

Salmeforslag: (i tilfeldig rekkefølge) 046, 23, 062, 073, 075, 146, 132, 463

Stine Kiil Saga
Kapellan i Haslum menighet
stine_ks@yahoo.no

*Ja visst gör det ont när knoppar brister.
Varför skulle annars våren tveka?
Varför skulle all vår heta längtan
bindas i det frusna bitterbleka?
Höljet var ju knoppen hela vintern.
Vad är det för nytt, som tär och spränger?
Ja visst gör det ont när knoppar brister,
ont för det som växer och det som stänger.*

*Ja nog är det svårt när droppar faller.
Skälvande av ängslan tungt de hänger,
klamrar sig vid kvisten, sväller, glider -
tyngden drar dem neråt, hur de klänger.
Svårt att vara oviss, rädd och delad,
svårt att känna djupet dra och kalla,
ändå sitta kvar och bara darra -
svårt att vilja stanna och vilja falla.*

*Då, när det är värst och inget hjälper,
Brister som i jubel trädets knoppar.
Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya*

*glömmer att de ängslades för färdan -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit som skapar världen.*

«Ja visst gör det ont» av Karin Boye

Dette diktet står på det som kalles «Poesi-stien» i furuskogen rundt Modum Bad, der pasienter, ansatte og andre turgåere henter påfyll for både kropp og sinn. Det var en venninne som gjorde meg oppmerksom på denne stien da vi diskuterte denne søndagens tekst under et besøk. Jeg synes det er et vakkert dikt som uttrykker noe av ambivalensen som reflekteres i denne søndagens pretekst. Ja, visst gjør det vondt når knopper brister, vondt for det som vokser og det som stenger. Smerten blir ikke nødvendigvis borte, men kanskje gleden blir større?

SORG SOM VENDES TIL GLEDE

Preteksten fra Johannes starter i vers 21, men i verset før kan vi lese at Jesus forteller disiplene at sorgen skal bli forvandlet til glede. Det er noe av

den samme tematikken som videreføres inn i prekenteeksten der evangelisten bruker en fødsel til å illustrere sitt poeng. Nå har jeg aldri født, men jeg lurer på om det man ofte hører om at all smerten blir glemt i det øyeblikket man ser den nyfødte, er sant. Men at det er en kontrast mellom engstelsen før fødselen og en glede over et nytt menneske, er ikke så vanskelig å forestille seg, uavhengig om man er kvinne og mor eller ikke. Engstelsen for noe som venter, kan man i hvert fall fort kjennes seg igjen i. Men jeg tror det er et poeng å snakke ordentlig om det å være i det vanskelige og vonde. For selv om det er vårt håp og vår tro (og også noen ganger våre opplevelse) at sorgen kan forvandles til glede, blir det fort mer lov enn evangelium. Da jeg studerte i Sør-Afrika, husker jeg spesielt godt at en av professorene fortalte om en bibelstudie over «Jesus stiller stormen» med en gruppe Hiv-positive. Gruppen var opptatt av den reelle opplevelsen av Guds fravær. Det hjalp ikke at noen fortalte dem at alt kom til å gå bra, og at Gud var der, selv om de ikke erfarte det. Hver enkelt må få oppleve det selv, og må få lov til å utforske opplevelsen av mørke og fravær.

KORS AV KULER

I leseteksten fra Jesaja, refereres det til Mika 4,2 om sverd som skal smis om til plogskjær og spydene til vingårdskniver. For meg blir dette en viktig stemme inn til prekenteeksten fordi jeg vet den

gir inspirasjon til fredsarbeid verden over. I Liberia har dette bildet fått fornyet betydning, for med støtte fra det Lutherske Verdensforbundet produserer en gruppe liberianere kors, i ulike størrelser, laget av brukte kuler og patroner. I spissen for håndverkerne med den uvanlige produksjonen står George Togba, som under borgerkrigen ble med i opprørsbevegelsen for å beskytte familien sin. Nå er han fredsaktivist og lever av salget av disse håndfaste bevisene på Liberias vei til fred (sjekk også ut kontekstuel bibelstudie om denne teksten i www.veiertilfred.no)

LITT FRA KOMMENTARENE

Temaet «før/nå og etter» utvikles spesielt i kapittel 16, og dette er også et tema i vår tekst. I v.21 er det snakk om før/nå og etter for den fødende kvinnen. I v.22-23a før/nå og etter for disiplene og i v.23b-24 om å leve mellom før/nå og etter. I kommentarer poengteres det at det skjer en forandring i hvordan Jesus snakker om dette. Når det gjelder kvinnen og disiplene, snakker Jesus med autoritet. Kvinnens engstelse VIL gå over etter at barnet er født og disiplenes sorg VIL forsvinne når Jesus kommer tilbake og ser dem. Mens i tiden mellom før og etter, er han ikke så bastant lengre. Det er også greit å vite at de fleste kommentarene er enige om at Jesus ikke snakker om endetiden, men tiden etter oppstandelsen i v.22-23.

SJELENS MØRKE NATT

Det er flere veier en preken kan gå. Jeg vil utforske tematikken rundt sorg/glede, smerte/nytt liv. Ofte unngår vi lidelsen, fordi det er så ubehagelig, men hvordan kan vi snakke om lidelse som utvikler uten å idyllisere? Min venninne opplyste meg om at helgener ofte har like mange opplevelse av Guds fravær som Guds nærvær. Hun nevnte mystikeren Johannes av Korset (1541-1597), som av mange blir betraktet som ekspert på slike mørke netter. Han skrev diktet «Sjelens mørke natt» og snakker på en annen måte om opplevelsen av Guds fravær/nærvær. Jeg kan veldig lite om Johannes av Korset, men ble fascinert av hans perspektiver rundt å tolke mørket på en annen måte enn det vi er vant til. Han snakker visstnok om det blendende lyset som gjør alt mørkt. Så nær er Gud i det som er vondt og mørkt at man kun ser mørket. Jeg holder fortsatt fast på erfaringen fra Sør-Afrika om å være svært forsiktig med å insistere på at Gud er der når man opplever det motsatte, men kjenner samtidig på at det er spennende å utforske måter å tenke rundt dette på. Særlig i adventstiden.

O JUL MED DIN GLEDE?

Desember er en mørk måned, men adventsiden bringer samtidig med seg lys og forventning. Men vi vet også at mange går inn i denne ventetiden med engstelse. Mange har dårlige erfaringer fra familiehøytider, og jeg tenker at 2.søndag

i advent og denne teksten er en inngang til å si noe om akkurat det. Man trenger heller ikke å grue seg til jul, for at denne tematikken blir relevant. Hva er det vi bærer på som skaper engstelse? Slik barnet på et tidspunkt må komme ut av morens mage, tror jeg også det vi bærer på må få komme ut, slik at det ikke blir for stort. Det kan være skremmende å legge fra seg det vi bærer på, for hvem er man uten byrden? Fordi teksten står i adventstiden, er det lett å tenke framover på Jesusbarnet som skal bli født. Gud som ble menneske har kjent smerte og lidelse på sin egen kropp. Til slutt en observasjon fra v.22 i prekenteeksten. «Jeg skal se dere», sier Jesus. Det er ikke disiplene som skal se han, men han som ser oss. Å tro at Gud ser, kan være med å gi mot til å møte smerte og mørke. Også erfaringen av fravær kan vi legge fra oss hos Gud. I Jesu navn.

Det er så tynt, lyset

Og det er så lite av det. Mørket er stort.

Det er bare tynne nåler, lyset i en endeløs natt.

Og det har så lange veier å gå gjennom så ødslige rom.

Så la oss være varsomme med det.

Verne om det.

Så det kommer igjen i morgen.

Får vi tro

”Bare tynne nåler” av Rolf Jacobsen
(også hentet fra poesi-stien)

HJERTE MOT HJERTE

3. søndag i adventstiden – Søndag 16. desember 2012

Evangelietekst: Joh 5, 31-36

Lesetekster: Mal 4, 4-6; 2 Pet 1, 19-21

Fortellestekst: Dan 6, 4-24

Salmeforslag: *Se teksten*

Marit Bunkholt
Høyskolelektor
bunkhol@online.no

4 Husk loven jeg ga Moses, min tjener, på Horeb for hele Israel med forskrifter og bud.

5 Se, jeg sender profeten Elia til dere før Herrens dag kommer, den store og skremmende.

6 Han skal vende fedrenes hjerter til barna og barnas hjerter til fedrene, så jeg ikke skal komme og slå landet med bann.

Mal 4,4-6

Som vanlig er tekstene for adventstida rare og uventede. De handler ikke om glad forventning og stadig flere lys. De er truende og krevende i formen, vanskelige å koble adventslysene til. Vi er ikke i botsfargetid for ingenting.

Vi nærmer oss jula med ettertenksomme museskritt. Det er tredje søndag i advent, og GT-teksten kan likevel kanskje få det til å begynne å surre litt håp i hodet. Gamle minner om julas lys kan

få røre på seg. Så vidt. For like tydelig er ord som lov, bud, den store og skremmende Herrens dag. Men før denne skremmende dagen altså: Elia. Før det store skjer: En annen ankomst. Før det farlige rammer: En mulig redning. Joda. Det begynner å bli små juletakter her. Siste verset er rett og slett juleaktig i sitt innhold. Fedrenes og barnas hjerter skal vendes til hverandre.

Prekentanke allerede! Se for deg juletrengangen. Ring. Alles hjerter vendt mot alles hjerter. Fedre og barn og flere til. Når vi gjør det yter vi vårt for å unngå Herrens forbannende komme (altså jfr. Mal 4,6). Jaja, jeg strekker teksten langt og utav sin kontekst og kanskje på tvers av opprinnelig mening, men tanken er god. Tredje søndag i advent nærmer jula seg virkelig, og det er på tide å tenke seg om. Hva er egentlig viktig i tida som kommer? Juletrengangens ring kan bli et sterkt tegn. Der skjer det som er julas og livets viktige tanke. Hold hjertene vendt mot hverandre – og hold dem varme.

19 Derfor står også profetordet så mye fastere for oss. Dette ordet gjør dere rett i å holde fast på. Det er en lampe som lyser på et mørkt sted til dagen gryr og morgenstjernen stiger opp i deres hjerter.

20 Men dere må framfor alt vite at en ikke kan tyde noe profetord i Skriften på egen hånd. 21 For aldri ble noen profeti båret fram fordi et menneske ville det, men drevet av Den hellige ånd talte mennesker ord fra Gud.

2 Pet 1,19-21

(Vers 20, der fikk jeg den, tusk ikke med profetord på egen hånd.... Står likevel inne for forrige avsnitt.)

«Derfor» starter teksten. Hvorfor derfor? Jo, fordi forklarelsens berg, derfor står profetordet fast (v.16-18). Derfor har vi en lampe. Noen har sett lyset og kan vitne om det. Derfor. Men altså ikke for å skalte og valte med ordet utenfor tradisjonen og fellesskapet.

Denne teksten knytter sammen GT-teksten og evangelieteksten på et vis. Det samme som skjer i denne teksten gjentar seg i de to andre tekstene: Et menneske står fram og vitner. Elia, Johannes, Jesus. De vil oss noe, og Gud vil oss noe. Peter vil oss noe, vil at vi skal møte opp, høre etter, tro, holde fast. Sammen. Så derfor, gjør dere klar for evangeliet:

31 Dersom jeg vitner om meg selv, er mitt vitneutsagn ikke gyldig. 32 Men det er en annen som vitner om meg, og jeg vet at hans vitneutsagn om meg er sant. 33 Dere sendte bud til Johannes, og han

har vitnet for sannheten. 34 Men jeg er ikke avhengig av at noe menneske vitner om meg. Dette sier jeg for at dere skal bli frelst. 35 Johannes var en brennende og skinnende lampe, og for en tid ville dere glede dere i lyset fra ham.

36 Men jeg har et sterkere vitneutsagn enn det Johannes ga: de gjerningene Far har gitt meg å fullføre. Og det er disse gjerningene jeg gjør, som vitner om at Far har sendt meg.

Joh 5,31-36

Det er dette som er tredje søndag i advent, er det ikke? Fokus på Johannes og hans rolle, vitnets betydning, alle varslers betydning og sammenheng. Jesus kom ikke ut av intet. Men disse tegn i teksten kan vel tyde på at han likevel kom med overraskelse.

Hva er konteksten? Det må være noen som etterspør vitner. Og: Troen er avhengig av bevis? De gamle profetene kjørte bevis – Moses og Elia til dømes. Staven skaffa vann av fjell, bålet tentes fra oven. Men hva med Jesus? Hva gjør han og hva nytter det? Og hvorfor tros han så mye mindre enn de gamle? Eller var det sånn, ble de nå egentlig alltid trodd? Jfr. Mose kamp med israelitene...

Jesus gjorde ikke lite. Like etter dette, i evangeliets neste kapittel, metter han flere tusen. Likevel blir det murring og bråk. Er Jesu gjerninger «feil»? For lite messianske? Ikke hjelper det visst heller at Jesus som han sier i dagens tekst har dobbelt vitnekjør: først Johannes

og det han sa, og så sine egne gjerninger, de som er gitt ham til fullføring av Far. Vi som har lest flere evangelier vet at Johannes i fengsel får skildret disse gjerningene, og at de er både klassiske og gode – blinde ser, lamme går osv (Mt.11,5).

Men mange var mistroiske. Vi hører så mye og så ofte om andre som ikke vil tro, ikke kan unngå å mistro, ikke vil tro på verken under eller kjærligheten. Det må være noe med oss som skal høre alt dette. Kanskje er det slik at vi skal forberedes til å tro det utrolige ved å bli konfrontert med andres vantro? Vi nærmer oss det smått utrolige juleprosjektet, et slags bakvendtland, der oppe går ned, liten er stor, fattig blir rik, blinde ser osv. Det er jul det. Ikke så lett å tro, ikke så lett å gjennomskue, gripe det viktigste. Vi sees antagelig på som falleferdige, rede til å falle for alt slags vås og glitter og stas, ribbe og gaver og stress og er det ikke snart over, dette julestyret..? Vi ser på de andre vantro og mistroiske for å se oss selv, og for å komme til oss selv, finne tilbake til det vi egentlig er og vil. Finne tilbake til bakvendtland. Der man blant annet går rundt juletreet.

Derfor: tilbake til juletregangen og hjertene som vender riktig vei, er åpne og varme. Da er vi juleaktige, troende, langt unna Herrens dag, den store og skremmende, tett på de gode gjerningene. Det samme gjentar seg som skjer i tekstene: Mennesker står fram, ser, hører, vitner, er til stede og sammen.

Det er alvor med juletreengang. Det kan virke som en pussig gjerning å trekke fram i møte med dagens strenge tekster, men det vi skal i adventstida er å bli juleforberedt. Da kan det være greit å gå rett inn i jula og titte. Hva gjør vi i denne jula, og hvordan henger det sammen med resten av livet? Vi går blant annet rundt juletreet, og alles hjerter vender riktig vei og gleder seg.

Det er mulig å gå rundt juletreet uten å tenke seg om. Det er mulig å la være å gå rundt juletreet. Det er mulig å mislike de man går rundt juletreet med. Det er mulig å være utålmodig fordi noen synger veldig mange vers og man selv helst vil videre til gavene. Tredje søndag i advent åpner øynene for det underlige: Elia som kom og reddet folket, Peter som har sett lyset, Johannes som vitnet og ventet, Jesus som går rundt med forunderlige gjerninger - alt dette får vi se tredje adventssøndag, og det kan i beste fall oppdra oss til nærværende og bevisst juletreengang, julefeiring, liv, hverdag, medmenneskelighet. Hvis vi vil.

Minner om det diktet som heter nesten akkurat det; «Hvis du vil», av Rolf Jacobsen (i Tenk på noe annet, 1979).

Har du varme nok?/Du har./Søvnen, tankene er gitt deg gratis./Men varmen i deg må du gi og gi igjen./Også du kan si et ord om glede./Du har en hånd, varm, hvis du vil.

Hvis du vil, så bli det jul i år også. Hvis du vil, tror og håper kan det bli

god jul i år. Det kan vi godt si tredje søndag i advent. Og så satse på at det skjer, og håpe på ringvirkningene. At de strekker seg kanskje helt til våren og lenger enn det. Som varme, som en hånd som leder den blinde, løfter den lamme, åpner en dør til stengt rom.

SALMER

Hvor mange salmer synger man rundt forbi for tida? Ikke vet jeg, men her er

noen forslag:

Tre vers av «Tenn lys» i Salmer 1997 helt først er sikkert kjedelig for mange, men godt for meg. Og så er NoS 18 et apropos til tekster, profeter og framtida og kan brukes blant lesningene. NoS 12 kan vel funke til nattverden, og kanskje en utgang til arbeidet for god jul med NoS 751? Eller NoS 95?

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

GUDS JA

4. søndag i adventstiden – Søndag 23. desember 2012

Evangelietekst: Matt 1, 18-25

Lesetekster: Sef 3, 14-17; 2 Kor 1, 18-22

Fortelletekst: Luk 1, 39-45

Salmeforslag: NoS 1, 72, 115, 695, S13. Bibelsk salme/omkvad: NoS 914

Jørund Østland Midttun
Rådgiver i Kirkerådet
jormid@msn.com

Lille julaften er en dag som nesten oppslukes av julen. Den har sine egne ritualer og rytme. Gudstjeneste hører ikke nødvendigvis inn i den rytmen, selv om dagen faller på en søndag, men for dem som likevel tar seg tid, kan det bli en svært god oppladning til, for ikke å si forsmak på, julen.

Fjerde søndag i advent er blitt en Maria-dag, inspirert av økumeniske for-

bilder, bl.a. Revised Common Lectionary (RCL) som også har Maria som tema i sine tekster denne dagen. Det er en god utvikling fra forrige tekststrekke, som hadde fokus på Johannes døperen begge de to siste søndagene før jul. I tillegg til å løfte Maria mer frem, noe det er god grunn til, gir tematikken også et godt utgangspunkt for så vel familiegudstjenester som lysmesser. Fokuset på Maria kan gi muligheten til å gi en litt inneklemt søndag mer selvstendig rom, samtidig som det blir veldig nært knyttet opp mot den kom-

mende juletiden. Det siste gjelder ikke minst tredje rekke, hvor juleevangeliet til Matteus lyder.

TEKSTER OG PREKEN

For kirkeåret 2012-13 har Kirkemøtet vedtatt at prekenteeksten for 4. søndag i advent skal være andre lesetekst, fra 2. Kor 1,18-22. Etter gudstjenestereformen gir det litt andre føringer enn tidligere (se nedenfor) men uansett betyr det, etter mitt syn, et forsterket fokus på alle tekstene som helhet og særlig at den oppsatte prekenteeksten bør leses og tolkes i lys av evangelieteksten.

Utgangspunktet i 2. korinterbrev er fascinerende nok: Paulus var på dette tidspunkt i en trengt situasjon. Menigheten i Korint, som han hadde et nært forhold til, var preget av splittelse og moralsk utglidning, noe som resulterte i et (senere tapt) sterkt refsende brev. Menigheten var så kommet under innflytelse av andre predikanter som hadde angrepet Paulus teologisk og personlig. Han har derfor et sterkt behov for å forsvare seg, noe som gjør 2 Korinterbrev til det kanskje mest personlige og retorisk kraftfulle av hans brev. Vår perikope står midt inne i et avsnitt hvor Paulus unnskylder seg til korinterne for at han ikke har kommet og besøkt dem slik han ser ut til å ha lovet i det tidligere brevet. Han vil ikke ha det på seg at han er vakkende i sine planer og ikke er til å stole på, jf v.17: «Legger jeg planer slik mennesker kan gjøre, så jeg sier både ja og nei på samme tid?» I fortsettelsen knytter han så dette retoriske

poenget til Kristus, som han forkynner. Kristus er Guds ja, i ham har alle Guds løfter fått sitt ja. Gud har grunnfestet både Paulus og korinterne, salvet dem og gitt dem Ånden, underforstått; det budskapet Paulus forkynner er til å stole på.

Vår perikope er med andre ord til en viss grad tatt ut av sin sammenheng og satt inn i en annen. Men bare til en viss grad, for nettopp henvisningen til Guds løfter går jo inn i adventstidens tematikk, slik det understrekes i den kjente teksten fra Sefanja. (Hvor det for øvrig har foregått en spennende endring i oversettelsen. Alle som har gått rundt og lurert på hvem Sions datter er, får nå en forklaring.) Understrekingen av Guds ja, kan være et utgangspunkt for en like-før-julepreken. Julen er feiringen av at Guds ja fra skapelsen og til nå er det dominerende, og at det er sterkere og viktigere enn menneskets nei. Alle de flotte og vakre endetidsvisjonene vi finner hos profetene, og som i stor grad blir lest i lysmesser og andre gudstjenester, er blitt konkretisert i Jesu fødsel. I ham har alle Guds løfter fått sitt ja. Samtidig som de fortsatt er fremtidsvisjoner: Vi venter på ham som har kommet, men som også skal komme.

Men Guds ja er likevel også avhengig av menneskers ja. Eller menneskers amen, som Paulus skriver. Dermed blir det en overgang ikke bare til Maria, gudbæreren, men også til Josef som er hovedpersonen i dagens evangelietekst. Josef kan kanskje sies å være en litt underkjent helt. Selv om det var Maria som bar frem Jesus, var hun avhengig av Josefs

tillit, av at han stolte på at det var noe spesielt som var skjedd med henne. Han er en rettskaffen mann får vi vite, og fortellingen om Josef og Maria er blant annet også historien om at han viser henne en stor tillit i en situasjon som er helt uvanlig, mildt sagt. Beskrivelsen av englebesøket er atskillig mindre dramatisk enn Marias tilsvarende opplevelse hos Lukas. Engelen kom til ham i en drøm. Da han våknet tok han Maria hjem til seg, og det var det. Man kan jo gjerne spekulere på hvilke tanker og følelser han hadde i forhold til det; hvilken tyngde en drøm skulle ha i forhold til en såpass dramatisk hendelse, hvilke konsekvenser det kunne få osv. Men som vanlig i evangeliene står det ingenting om slikt. Det er handlingen som blir beskrevet. Josef gikk i inn i sin relativt beskjedne, men likevel avgjørende rolle i frelsesdramaet. På samme måte som Paulus trofast gikk inn i sin rolle. På den måten viser de kanskje begge til noe allment: Guds ja, som er essensen i julefeiringen, står i et forhold til menneskers amen: La det så fast. Ingen andre steder i kirkeåret er den liturgiske tid så tydelig som idet julen ringes inn: Den Kristus som en gang ble født, er den som enda en gang skal komme på ny. Derfor har ikke bare Maria, Josef og de andre aktørene i frelsesdramaet en rolle i det, men hver kristen har sin rolle for at Jesus skal bli født og være levende blant oss.

GUDSTJENESTE OG SALMER

Når denne søndagen kommer vil forhåpentlig de aller fleste være godt i gang

med sine lokale grunnordninger, hver med sitt preg. Og om man ikke har gjort det, kan det være grunn til å vurdere å kutte Gloria i adventstiden. Den kan godt være litt dempet, og effekten av englesangen på julaften blir sterkere når den har tiet en stund på forhånd.

Dagen aktualiserer også (igjen) det litt uavklarte spørsmålet om hvordan tekstene skal leses når det er satt opp alternativ prekentekest. I utgangspunktet er selve begrepet prekentekest i en viss forstand noe fremmed for tenkningen i reformen. Den har nemlig som utgangspunkt at *først* skal bibeltekstene leses, alltid i samme rekkefølge, og med en spesiell ærbødighet for evangeliet ved at man reiser seg, og synger et evangelievers eller tilsvarende. *Deretter* kommer preken, normalt over evangeliet, etter gammel tradisjon. I siste runde av behandlingen viste det seg at begrepet prekentekest (en levning fra 1600-tallets salmemesse) var mer seiglivet enn som så, og det kom inn noen delvis forvirrende rubrikker under punktet om preken. Det som er viktig i denne sammenheng er at evangeliet liturgisk sett blir høydepunktet i tekstlesningsdelen, og at det blir lest på samme måte hver søndag. Helst bør derfor tekstene leses i «riktig» rekkefølge. Hvis man synes det skaper for stor avstand mellom tekst og preken, kan evt. korinterbrevsteksten leses innenfor rammen av prekenen, men da helst i en liturgisk sett mer nedtonet form.

JULAFTEN 2005, FROGNER KIRKE

Julaften - 24. desember 2005

Sivet Angel
Tidligere kapellan i Frogner
sivert.angel@teologi.uio.no

Det hender at våre skribenter kan få problemer med å levere avtalt tekstgjennomgang til bladet. Slikt kan jo skje den beste, men når det er jul, bør jo vi jo likevel tilby våre abonnenter noe å lese. I arkivet fant jeg min siste julaftenpreken fra min tid i som prest i Frogner menighet. Kanskje kan den være et slags plaster på såret? Til forskjell fra tekstgjennomgangene vi vanligvis trykker, er dette ikke en tekst som handler om hva man bør gjøre i fremtiden, i betydningen når man om kort tid skal opp på prekestolen og forkynne juleevangeliet. Snarere handler denne om noe som skjedde i fortiden, nemlig jeg som en gang befant meg på en prekestol og forkynte juleevangeliet. For å forsvare dens plass i denne spalten, må vi derfor spørre hva vi kan lære av fortiden. Var det en trøndersk predikant i ferd med å bli naturalisert Frognermann som tok avstand fra det trøndersk folkelige? Eller var det en predikant som ville forsvare de nye familiekonstellasjoner inn i besteborgerligheten? Eller ville han forene dem i en religiøs forståelse av materiell nytelse og familiehygge? Kanskje

han rett og slett hadde mistet fokus og hadde henlagt tankene andre steder enn i prekenforberedelsen? Spørsmålene er mange, og kanskje kan en kritisk fundering over dem hjelpe de av våre lesere som er predikanter med å holde fromme og oppbyggelige juleprekener. Uansett var det omtrent dette de fikk høre de tusen pelskleddes som befolket kirkebenkene den kvelden for sju år siden.

«For et par dager siden satt jeg i bilen på vei hjem fra jobb og hørte på P3 på radioen. Jeg vet det høres rart ut, men det ble sånn fordi jeg satt sammen med noen som gjerne hører på P3. Da klokka slo hel, kom en nyhetsbulletin hvor toppoppslaget var at nordmenn kutter ut Gud og Jesus fra julefeiringa. Jeg husker ikke helt hvilken presentsats de opererte med for hvor mange det var som kuttet ut Gud og Jesus, men den var temmelig høy. For å underbygge påstanden, hadde journalisten intervjuet en trøndersk religionsviter som sa at høytidsfeiringa nå begynte å få mer preg av familiejul enn av religiøs høytid. Dette var i grunnen ikke noe nytt, kunne han fortelle, allerede i Snorre kunne man observere at den tidlige

kristne julefeiringa i Norge hadde hatt preg av familiehøytid.

Noen av dere ville sikkert bare blåst av hele saken, men jeg har i utgangspunktet veldig stor tillit til trønderske religionsvitere. Og det at kristen jul og familiejul er to forskjellige ting var for meg både nytt og opprørende. Derfor kom jeg etterhvert i tvil om hele den trønderske vitenskapelige autoritet.

Jeg ble sittende og tenke litt på saken og kom etterhvert til at religionsviteren kanskje hadde litt rett. Det fantes jo et visst opprør mot familiens makt i urkristendommen. Jesus hadde jo selv sagt at den som setter fedrenes og familiens påbud høyere enn det å følge ham, ikke var ham verdt, og videre hadde han sagt at hans egentlige familie var de som trodde på ham og gjorde etter hans ord. Likevel har kristendommen aldri ønsket å oppheve familien, heller har den villet utvide den: Den har fremmet et nytt og inkluderende familiebegrep som forutsetter de gode erfaringer man har fra en alminnelig familie.

Men på tross av disse familiekritiske element i den kristne historie, har jula opp igjennom historien vært en familiehøytid også som kristen høytid. I sentrum for denne feiringa, avbildet i utallige julekrybber, er Den hellige familie, Maria, Josef og Jesus. De sprenger kanskje grensene for den aller mest klassiske definisjonen av en kjernefamilie, men ligner i dag kanskje mere enn noen gang på familiene slik de faktisk finnes (i en tid hvor familiene sta-

dig får nye utfordringer):

Maria var blitt gravid litt for tidlig og på en ureglementert måte, men er minst like sterk, hengiven og stolt som enhver annen mor når hun bærer frem sitt barn.

Josef som hadde overvunnet sin egen motstand og blir far til et barn han ikke er far til, er like rørt og lojal og pliktoppfyllende som en hvilken som helst annen far.

Og i midten av den hellige familie er det som er sentrum i alle familier, det som lar familiene kjenne en skapende kraft, og som gir dem mening og innhold, nemlig det nye barnet som fødes til verden.

Den som hevder at denne familieerfaringen ikke er en religiøse erfaring, sier det stikk motsatte av det som er juleevangeliets budskap:

I følge juleevangeliet er det nettopp i det nyfødte menneskelivet som ble født på julenatt og som er likt alle andre barn, at det hellige og guddommelige er tilstede. Det lille Jesusbarnet, som skal leve et unikt liv i kjærlighet og som skal overvinne død og ondskap, hører sammen med Gud. Men dette barnet er likt alle de barna som fødes hos oss, derfor hører også de sammen med Gud. Og i de barna kjenner vi igjen hverandre og slik hører også vi sammen med Gud.

Jeg har noen ganger kommet i tanker om hva og hvordan jeg skal satse her i livet. Man må jo utrette noe og komme noen vei før det er for sent. Etterhvert

som man eldes, lukkes dører av muligheter rundt oss, og når vi før eller siden kommer dit at alle muligheter er lukket, vil vi gjerne ha vært noe viktig og betydningsfullt. Jeg har i allefall kjent det slik. Men når man fokuserer langt frem, er det lett å bli blind for det en har rundt seg.

For meg er juleevangeliet en vekker som minner om at det viktige er her og nå. Sannheten og det hellige er hos de menneskene som møter deg, som trener deg og som får fram godheten i deg her og nå. For mange av oss er familien et sånt sted, men familien er på ingen måte det eneste sted hvor dette skjer.

Når vi henter sannheten fra det avmektige lille barnet, og ikke fra den fjerne og mektige høyeste norm, da skjer det noe med måten vi forholder oss til hverandre på, da åpnes det en ny vei til fred, slik englens sang på julenatt. De sang fred på jorden og fortsatte med i og blant menneskene velbehag. Det siste tror jeg er fordi denne veien til

fred er en som gir gjenklang i hjertene våre, som vi kjenner igjen på en måte som lar oss falle til ro.

Jula er en religiøs høytid som blander sammen Gud og Jesus med familie. Det er kanskje en vanskelig tanke for de som tror at virkeligheten og samfunnet er nøytralt og nesten humanetisk, mens religion er for de spesielt interesserte og foregår i egne lokaler.

Men for oss som tror og som opplever virkeligheten som gudeskapt og besjelet, er den religiøse dimensjon med i hjertet av alt som skjer, den strømmer gjennom hele livet, når vi gleder oss over barnas glede når de åpner gavene, når vi hygger oss ribbe og (alkoholfri) dram...

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige ånd, som var, er og blir en sann Gud fra evighet og til evighet. ■

HVOR SKAL MAN BEGYNNE?

Juledag – Tirsdag 25. desember 2012

Evangelietekst: Joh 1, 1-4

Lesetekster: Ordspr 8, 1-2.22-31; Hebr 1, 1-6

Fortellestekst: Luk 2, 1-20

Salmeforslag: *se teksten*

Line Kvalvaag
Sjømannsprest, San Francisco
line.kvalvaag@sjomannskirken.no

I møte med disse tekstene blir jeg alltid matt. Hver og en av dem er nok i seg selv. Og jeg kjenner at når man plasserer dem sammen slik som det gjøres på 1. juledag blir jeg nesten redd for å våge meg på å si noe som helst. Mest av alt fordi de rommer så mye at jeg vet at mine ord bare vil gjøre dem mindre.

Dette er for meg den mest høytidlige dagen i kirkeåret. Vi feirer det uforståelige: Gud på jord i kjøtt og blod. Hvert år griper jeg min kommentar fra studietiden *Kommentar till Nya Testamentet 4a Johannes evangeliet 1-10* av René Kieffer. Og der blir fokus funnet. Det er så enormt med muligheter og jeg vet jeg må velge. For egentlig har jeg bare lyst til å bare lese tekstene sakte for de som er kommet. La dem lukke øynene og fylles av de nærmest mytiske ordene som formidles igjennom tekstene som hører til denne dagen. Så; Hvor skal man begynne? *I begynnelsen?*

Nei, for oss er det mest umulig å gripe, begynnelsen det refereres til er den bortenfor tid, vi er i tiden. Så hva betyr det? Hvordan kan dette være noe som kan tas inn i vår tid. Hvordan formidle Ordet, med ord uten at det bare blir ord? Gud gjorde det når Gud ble menneske. Inkarnasjonen, det største av alt!

HVA VISER INKARNASJONEN MEG?

I min kommentar fra studietiden finner jeg en interessant diskusjon i oversettelsen av ordet *hos*. Kieffer si at det er mulig å oversette *hos* her med vendt mot. «ordet var vendt mot Gud» og det sammen med ordene fra hebreerbrevet «han er utstrålingen av Guds herlighet og bilde av hans vesen,» gir deg meg nye tanker om Jesus. For meg er evangeliet om Jesus det gode budskapet om Gud ble vendt mot oss. Mennesket fikk se ansikt til ansikt. Jesus hadde vært vendt mot Gud, det er altså ikke nødvendigvis en presisering av hvor Jesus har vært i begynnelsen, men en presisering av retning. Jesus snudde seg rundt

og dermed fikk vi se han som er utstrålingen av Guds herlighet. En snuoperasjon i kjærlighet. Det gir meg Mitt hjerte alltid vanker som svar NoS nr 45 som for meg er et selvskrevet salmevalg denne dagen.

Ordet snur seg altså rundt og viser menneskene bilde av Gud. Og det vi ser er mennesket Jesus, i kjøtt og blod. Som et ekko av mennesket skapt i Guds bilde, Gud og jeg blir like i dobbel forstand. Og med det gis jeg en verdighet. Mennesket er elsket verdig til å «huse» Gud. Det gir meg nye tankere og nytt mot til å våge å tro at jeg kan være med å avspeile Guds kjærlighet og herlighet og i møte med Jesus blir det et møte med meg selv som Guds barn. Så møter jeg Johannes' ord om Guds barn «de er ikke født av kjøtt og blod, ikke av menneskers vilje og ikke av manns vilje, men av Gud.» og så blir jeg irritert av at Johannes sier dette. For jeg har nettopp latt meg glede av at Gud, Ordet, kom til jorden og ble kjøtt og blod. Gud i det lave, fordi Gud elsker det lave til å være verdig Guds vesen, men så er likevel dette kjøttet og blodet ikke det som er verdig til å være Guds barn. Disse ordene bryter ned det gode budskap om inkarnasjonen og blir stående som et paradoks. Ordet som var vendt mot Gud, ansikt til ansikt, nå i kjøtt og blod vendt mot menneskene. Det ga mennesket en verdighet som var ufortjent, men like vel så utrolig deilig og etterlengtet å kjenne. Men i neste setning blir det tatt fra meg. Og mennesket blir reist opp,

men ikke som menneske, kun som troende. Vel, det er bedre enn ingenting, men hvorfor kan ikke denne dagen gi meg inkarnasjonen i total utstrekning. Theotokkos-striden og oldkirkens diskusjoner og frustrasjoner blir forståelig og jeg tenker; Skal vi aldri bli gode nok som menneske?

Og det slår meg igjen, Luthers ord om at vi er syndere, uansett. Men elsket høyere enn alt. Og derfor inkarnasjonen. Ansikt til ansikt med Gud til tross for og ikke på grunn av. En snuoperasjon fra Gud som gjør at vi på denne dagen kan få gjøre om på englenes ord og synges; Ære være Gud i det lave! (Som Notto Thelle så vakkert har skrevet om i Gåten Jesus)

Så får jeg finne min plass i det lave, som synder, som kjøtt og blod, men likefult elsket verdig til å være Guds barn. Skapt i Guds bilde. Og med et kall til å gå ut å reflektere den herlighet og kjærlighet som lyser mot meg når jeg står ansikt til ansikt med min Gud.

ØNSKET FOR DENNE DAGEN.

Mest av alt ønsker jeg at denne dagen skal få lov til å løfte mennesker opp, gi håp og verdighet. Altfor mange jeg møter lever med sitt private skulte helvete og himmelen synes fraværende. Og for mange er nettopp julen en slik tid hvor kontrastene blir så store; alt bør og skal være så idyllisk og godt, men realiteten er så annerledes. Og bak finskjorta og drakten denne første juledag så er det så vanskelig å la de poetiske ordene

som leses bli noe annet enn vakre ord. Men budskapet om en Gud som snur seg mot oss og er en av oss er alt annet enn poesi. Det er realitet som kan gi lys i mørket. Så samtidig som disse tekstene kan snakkes i hjel, kan de også fremmedgjøre det gode budskapet for oss som lever i 2012. Skjønnheten tekstene gjenspeiler på alle måter kan gjøre at Guds rike kommer nærmere eller synes helt fraværende. Men på samme måte som juleevangeliet forteller om en Gud i en stall, så opplever jeg at det er vår oppgave som forkynnere på første juledag å søke åpne dører inn til alle de helvetene som er båret inn i kirken og vise at det er håp. Det er mulig å kjenne på verdighet og kjærlighet.

Det er en dag med svulstige poetiske tekster, og det er vanskelig å ikke bli filosofisk og litt svevende i møte med dem. Og jeg tenker det er godt å få være

litt svevende denne dagen, og få lov til å la tekstene løfte meg opp nærmere himmelriket. Selv om jeg vet at jeg ikke behøver det fordi Gud er kommet til jorden, så er det kanskje det som skjer når jeg får stå som et spørsmålstegn i møte med disse tekstene og med inkarnasjonen. Jeg blir løftet opp og ut av denne verden som består av kjøtt og blod og som så ofte fører håpløshet og motløshet med seg. Jeg er mer enn denne kroppen, jeg er et Guds barn og Gud er et menneske.

Så kan vi synge Deilig er jorden også denne dagen NoS nr 56, Og jeg kunne ikke tenkt meg å ikke synge Å kom nå med lovsang NoS nr49. Men jeg har også lyst til å synge Gå igjennom byens lange rette gater. S97 nr 27 for det er det som skjer og skal skje gang på gang og kun er mulig på grunn av inkarnasjonen.

2. JULEDAG

2. Juledag - Onsdag 26. desember 2005

Evangelietekst: Joh 16, 1-4a

Lesetekster: Klag 3, 52-57; Fil 1, 27-30

Fortelletekst: Matt 2, 13-23

Salmesetel: 68, 37, 7, 80, 42, 44.

Audun Oppland
Sokneprest i Rollag
audun.oppland@gmail.com

Innklemd mellom sausenebba med ribbefeitt og steikesjy ligg Stefanusdagen som ein bitter, men like fullt naudsynt og helsebringande eliksir. Ein slags kyrkjeleg underberger. Me veit det jo: Det søte bornet i krubba har ikkje kome med fred, men med sverd – eit sverd som mellom anna skal gå tvert gjennom sjela til hans eiga mor.

I St.Kinga-kapellet i saltgruvene i Wieliczka er ambivalensen i dei tradisjonelle jule-tablåa framstilt på ein praktfull måte, hogd inn i saltsteinsveggen: Heile den nedste delen, den som ligg i vår augehøgde, er dekt av soldatar som på ordre frå Herodes sporar opp jødanes fyrstefødde og drep dei. Det er fyrst viss ein lyfter blikket og ser oppover veggen at ein såvidt fær auge på nisjen kor Josef, Maria og bornet har funne ly. Der skin eit fredeleg ljøs, eit heilag nærvere – medan verda rett nedanfor dei står i brann.

I jola vil me sjølv sagt helst sitte oppe i nisjen med den heilage familien og berre skode det underet som er Gud i menneskeskapnad. Alt andre dagen vert me i staden puffa ut og ned i det som – uansett kva nye liturgiar måtte seie – er ei verd befolka av oss som er fødde med menneskeslekta si synd og skuld, ei mørk verd. Gud vart menneske, og sjølv sagt er dét «ei stor glede for heile folket». Men alt fyrste dagen og før det har dei fyrste martyrane falle. Sjølv som spedborn på fanget til mor si vekkjer Kristus dei mest ytterleggående reaksjonar, han krev svar: Tru – eller vantru. Nokre folk fell på kne, medan andre grip etter sverdet. For i Kristus ser verda domen over seg sjølv, og svarar som naturleg er med motstand; gjerne raseri og vald.

Som sagt vil dei fleste av oss – ikkje minst eg sjølv – sikkert velje å forbli oppe i nisjen éin dag ekstra. Likevel er det ikkje sikkert det er så dumt å satse på ei meir reindyrka Stefanusfeiring for dei som har høve til det. Det er lett å

tenkje at det ”ikkje passar så godt inn” i joleveka, men kva passar eigentleg betre, i ei jolefeiring som har vorte så idyllisert, kommersialisert og glamourisert som ho har her hjå oss? Sjølv for dei av oss som skal tilbringe denne dagen på gamleheimen, finst det sers brukbare motiv på ein dag kor tema som lidning, etterfylgjing, menneskelegdom og kroppslegdom vert lyfta fram og sett i samanheng med det store jolemysteriet som er Kristi ikkjøting.

LESETEKSTANE

Samstundes er det ikkje til å koma frå at det er utfordringar knytt til det å forkynne desse tekstane på ein truverdig måte inn i kyrkjelydane våre. Leseteksten frå Klagesongane er eit gripande rop frå eit forhåna og forfulgd folk: *Eg kallar på ditt namn, Herre, frå botnen av brønnen*. Det er ikkje ein eintydig situasjon me har her til lands, heller, men langt dei fleste som høyrer denne teksten sit ikkje på botnen av ein brønn, men snarare på toppen av eit berg med jolekaker og marsipan.

Berøringspunkta er kanskje fleire i møte med Filipparbrevsteksten: *[L] at meg få høyra at de står saman i éi ånd, kjempar med eitt sinn for trua på evangeliet og ikkje på nokon måte lèt dykk skremma av motstandarane*. Guds ikkjøting sèt òg merket sitt på kjøtet åt dei truande; det er dei som med sine kroppar og sine liv fører evangeliet vidare i Anden: Gjennom einskapen med andre truande (v. 27), gjennom

forkynning og vitneprov (v. 27) og gjennom å godta den nåden (!) det er å lide for trua (v. 29). I denne delen av Filipparbrevet fungerer to formaningar om oppførselen til kyrkjelyden (1:27-30 og 2:12-18) som råde for det som kanskje er den mest fascinerande teksten i heile Nytestamentet, nemleg den store Kristushymnen i 2:6-11. Det er m.a.o. berre i skuggen av dei sanningane som hymnen set fram (Kristi inkarnasjon, fornedring, opphøging og atterkome) at formaningane om sjølvoppofrande kjærleik og aksept av lidning kan forståast og få ei meining. Endå ein grunn til at Stefanusdagen ikkje passar så dårleg inn i joleveka som det kan synest.

PREIKETEKSTEN

Preiketeksten er frå Jesu avskilstale i Johannesevangeliet, og som han tidlegare har profetert om si eiga lidning, profeterer han her om lidinga til læresveinane. I avskilstalen har han formana dei om å ”halde ut”, om å ”elske kvarandre”, og åtvara om at dei vil verte ”hata” av ”verda”. Dei versa me les konkretiserer den meir abstrakte gjennomgangen i talen. Dei vil verte utstøytte av synagogen, med alle dei omkostningane det vil ha i eit kollektivsamfunn. Det vil gå så langt at folk vil drepa dei og tru dei gjer Guds gjerning. Kontekst og ordbruk (*aposynagōgous poiēsousin*) tyder på at ”verda” og ”dei” for evangelisten her tyder ”jødane”. Det verkar i alle fall som at kommentarane er samde om det, sjølv om det er vanskeleg å tru at ikkje

meir samtidige opplevingar av romersk forfølgning òg spelar inn.

Redninga for læresveinane ligg i *minnet* (vv. 1, 4a). I minnet om at Jesus har fortald dei at det vil verte slik, i minnet om kva Jesus sa og korleis han sjølv leid. Ikkje minst: I minnet om lovnaden om at kvart kne i himmelen og på jorda og under jorda ein gong skal bøye seg i hans namn. Denne kontinuerlege oppatt-minninga er ikkje primært noko som finn stad inne i den einskilde truande, men snarare noko som skjer i det konkrete kjærleiksfellesskapet kor Parakleten heldt minnet levande og ut frå dette verkar og skapar tru.

ME, DEI FORFØLGDE?

Så var det oss, då. Dei fleste av oss kjenner ikkje mykje til forfølgning. Me meiner det me vil, skriv flåsete oppdateringar på Facebook utan at det hemelege politiet kjem osb. Det næraste mange kjem (men som kan vera sterkt nok, særleg i små samfunn!) er at dei stundom kanskje kan kjenne seg litt forlegne på vegner av trua. Mange innbiller seg at kyrkjegang handlar om å ”syne andre” noko om oss sjølv, mange skjems litt for kva ”dei andre” vil tru om ein dersom ein går til kyrkja utan ei bestemd unnskyldning for det. Den klas-siske bygdekviskinga frå to rader bak:

”Jøss, har *han* vorte religiøs òg, no”.

Samstundes veit me at det ikkje skortar på kristne andre stader i verda som verkeleg veit kva det er å vera forfølgd. Her finst det mykje godt stoff på nett-sidene til Stefanusalliansen, som utfordrar oss til å tenkje over kva trua vår tyder for oss. Den truvekjenninga me reiser oss og les i messa uttrykker den same trua som fær millionar av menneske verda over til å risikere tortur og død. Så mykje tyder trua for dei, og det set mi eiga tru i ganske krast perspektiv.

Vel, på ein måte gjer det det. Ein skal ikkje kimse av at me òg lever i ei tid og ein kultur kor det å ha ei tru kanskje er mindre sjølv-sagt enn nokon gong tidlegare i historia. Og me skal vera stolte over at det trass i alt er den same trua, halde i live ved det same minnet, nära av den same Parakleten. Og med det same utgangspunktet, nemleg bornet i krubba, han som ikkje såg det som eit rov å vera Gud lik, men gav avkall på sitt eige, tok ein tenars skapnad og vart menneske lik. Når Gud kjem som menneske, er det òg til oss, ned i vår brønn, sjølv om han tilsynelatande ikkje er av dei djupaste. Behovet for frelse vert ikkje mindre av at me har det bra, snarare tvert imot. God Stefanusdag. ■

KILDER TIL EN PREKEN

Romjuls søndag – Søndag 30. desember 2012

Evangelietekst: Luk 2, 25-35

Lesetekster: Jes 66, 10-13; Rom 11, 33-36

Fortellestekst: Luk 2, 22-40

Salmeforslag: *se teksten*

Anne Cathrine Owe
 Prest i Skøyen
 anne.cathrine.owe@oslo.kirken.no

Redaksjonen ber oss pent om å skrive en tekstgjennomgang, og i svake øyeblikk svarer man ja. Denne gangen sa jeg ja til å gjøre et forsøk, mest fordi det gir meg muligheten til å iverksette en mild *hev*n. Førrige gang jeg prøvde, fant redaksjonen det for godt å stryke alle kildehenvisningene – av plasshensyn! Derfor gjør jeg det klart med en gang: denne tekstgjennomgangen vil prioritere kildehenvisningene, slik at kildene er i forgrunnen og refleksjonene mer sparsomme, men forhåpentligvis til nytte for noen. Med det vil jeg rette opp inntrykket av å være en luring som rapper andres tanker og utgir dem for mine egne, så er det sagt. Og jeg får gleden av å sette redaksjonen på plass – av redelighetshensyn!

TIL DAGEN:

- Peter Halldorf: *Hellig år. En vandring gjennom kirkeåret. (Heligt*

år, 2011). Luther forlag: 2012

- Olav Skjevesland: *Det levende vannet. Søndagens evangelietekster 3. rekke. Advent – pinse.*

Bibelselskapet/Verbum: 2012

- Mari Wirgenes og Paul Erik Wirgenes. *Fra søndag til søndag. Et møte med kirkeårets tekster 3. rekke.*
- Bibelselskapet/Verbum: 2012

Hvis man ikke ønsker å finne opp kruttet på nytt, er det fint å ty til håndbøker når dagen skal sirkles inn i kirkeårets sammenheng og tradisjon. Skjeveslands og Wirgenes' bøker er, når dette skrives, ennå ikke utgitt. Halldorf er summarisk. Kort fortalt er romjuls søndag det nye og mer folkelige navnet på det som før ble kalt søndag etter jul. Denne søndagen utdyper betydningen av julenattens hendelse; Jesu komme til verden, og gir anledning til refleksjon og ettertanke. Søndagen som faller inn i julens festuke har gjennom tidene og i ulike kirker hatt noe ulikt preg, med fokus på barn og barns rettigheter, el-

ler på de eldre og deres ressurser. Den hellige familie har vært et overordnet tema. Også den nye *Tekstbok for den norske kirke* synes å fokusere på den hellige familie i alle de tre tekstrekkene. Den første rekken omhandler familiens flukt til Egypt, de to andre rekkene fokuserer på familiens møte med henholdsvis de profetiske skikkelsene Anna og Simeon (bare Anna er spesifikt omtalt som profet). Møtet med disse skikkelsene finner sted når Jesus blir fremstilt i tempelet som spedbarn i tråd med jødisk rituell skikk. Samtidig peker alle de tre tekstrekkene fremover både mot Jesu egen lidelse og mot martyriet (Halldorf).

TIL TEKSTENE:

- Gerhard von Rad: *Profetenes budskap (Die Botschaft der Propheten, 1967)*. Gyldendal Norsk Forlag A/S: 1975
- Jacob Jervell: *Gud og hans fiender. Forsøk på å tolke Romerbrevet*. Universitetsforlaget: 1973
- Brendan Byrne: *The Hospitality of God. A reading of Luke's Gospel*. The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota: 2000

Uten å være helt orientert om hva som rører seg på forskningsfronten innen bibelfagene, kjennes det trygt å ta fram gamle klassikere. Jeg konstaterer (hos von Rad) at tekstavsnittet fra Jesaja er hentet fra bokens siste kapittel som tilhører det stoffet man sam-

menfatter under Tritojesajas navn. Karakteristisk for stoffet er den profetiske kritikken av det tomme kulturesenet, og selve bakgrunnshorizonten; den ettereksilske situasjonen der Sion danner utgangspunktet for profetens tanker, og ikke endepunktet eller målet for den eskatologiske hjemvendingen. Sion er ikke forløst, men venter ennå på Jahve og forherligelsen av Guds by. Romerbrevsavsnittet (jfr. Jervell) er ikke bare retorikk, men teologisk betydningsfullt som uttrykk for lovprisning og hengivelse, og for det utgrunnelige og utforskkelige i Guds handlinger. Til tross for det som er blitt åpenbart i Kristus, og kunngjort av Paulus, forblir mysteriet noe som ikke kan avdekkes. Guds skaperakt overføres til Kristushandlingen som uttrykk for Guds nåde og guddommelighet. Den kosmologiske gudserfaringen er overført på Guds handling i historien. Lukas-kommentaren (Byrne) er ingen klassiker, men en overkommelig og poengtert fremstilling som peker på Guds gjestfrihet (hospitality) som et gjennomgangstema, ikke minst slik det kommer til uttrykk i Jesu barn-domshistorier. Et karakteristisk trekk er også betydningen av de marginaliserte; barn, gamle, gjetere, de uten ly for natten, osv. Likeledes bruken av ordet frelser (saviour) i sin datidige kulturelle kontekst. Foreldrene til Jesus gjør det som er vanlig og som loven foreskriver når de tar ham med til tempelet for omskjæring. Det er de to gamle, Simeon

og Anna, som er i stand til fullt ut å se betydningen av barnet som bringes; se rekkevidden av det nye som bryter frem. Slik danner de kontinuitet med viktige skikkelser i Israels fortid, de som tolker tegnene og holder fast ved løftene og troen på utfrielsen som engang skal komme. Simeons lovsang uttrykker både den individuelle overgivelsen i troen, og frelsens universelle rekkevidde til hedninger og Israels folk, men også et signal om motsigelse og smerte ved dette tegnet. En smerte som særlig vil komme til å ramme Maria, Jesu mor. Slik foregripes også det som skjer siden (bl.a. Luk 4,16 ff), når Jesus kommer til synagogen i Nasaret for å undervise folk, og han leser fra profeten Jesajas bok og forkynner oppfyllelsen av skriftordet. Etter først å ha undret seg, blir folk rasende og jaget ham ut av byen.

TIL INSPIRASJON:

- Martin Luther: *Ved tro alene. 366 andakter i moderne språkdrakt (Faith Alone, 1998)*. Lunde Forlag A/S: 2009
- Johannes H. Christensen: *En åben dør og Hvide marker*. People's Press, København: 2011
- Nils-Øyvind Haagenen: *God morgen og god natt*. Dikt. Forlaget Oktober: 2012

Hvis prekenen skal utdype lesningen om Simeon, er det andre kloke forkynnere som har gjort det før, som det går an å lære av. Hos Martin Luther finnes

det en liten andakt (26. desember) som tar opp dette tema og belyser det på en måte som korresponderer godt med Lukas-kommentaren over. I tillegg gjør han et poeng av Maria og Josefs forbillige tro. Uten denne tro ville de ikke blitt forundret, som det står skrevet, men ringeaktet Simeons ord. Deres tro var avgjørende. Johannes Christensens prekener er store og perspektivrike (henholdsvis *Julesøndag* og *Søndag etter jul*). Utgangspunktet er her Luk 2, 33-40, slik at fortellingen om Anna også kommer med. Det som særlig er givende med Christensens prekener er at de spenner opp en vifte av litterære referanser, så den som ikke ønsker å øse av forfatterens egne tanker, har likefullt masse litteratur å øse av. Det kan være gull verdt. For den forkynneren som vil utdype overgivelsen som tema og ønsker et mer moderne eller gjenkjennelig uttrykk, kan Haagensens diktsamling være en kilde. Han har et dikt her, kjære gud, som spenner over 22 sider, og som flere steder setter ord på overgivelsen, kanskje som en måte å be på. Han skriver i en enkel, hverdagslig, litt slentrende form.

- Selma Lagerlöf: *Kristuslegender*. Albert Bonniers förlag, Stockholm: 1904
- Dan Lindholm: *Julefortellinger. Hendt og hørt – diktet og drømt*. Dreyer Forlag A/S: 1982
- Verbum/Berit Tversland (red.)/ Ill: Andréa Räder: *Engelen*

ved Apalstupet. 21 legender
& fortellinger. Verbum forlag: 2006

For min egen del tror jeg valget ville falle på en fortelling eller legende som utgangspunkt for preken. Både på grunn av meningsdybdene de ofte rommer, men ikke minst på grunn av den fleksible og kommuniserende formen. Med tanke på at vi befinner oss i julens festuke, er det nærliggende å la prekenen og gudstjenesten være preget av julens atmosfære. Hos Lagerlöf kan både *Den heliga natten* og *Flykten till Egypten* fungere, særlig hvis man legger vekten på den hellige familie som overordnet tema. Lindhom har fortellinger som kan egne seg både i adventstid,

julenatt og etter jul. I vår sammenheng vil jeg kanskje fremheve *Jeg kommer*, av Nikolai Leskov; en fortelling som formidler vakkert hva det vil si å se Kristus når man møter ham i en annen skikkelse enn forventet. I Verbums legendesamling er det to fortellinger som er særlig forbundet med julen, *Kongen på Magernes fjell* og *Pinjetreet i St. Martin*. På ulike måter utdyper de viktige sider ved julens evangelium.

TIL SALMESEDDELEN (EVENTUELT SOM POSTLUDIUM):

- Alf Prøysen (tekst) og Thoralf Borg (mel.): *Romjulsdrøm*

NYTTÅRSAFTEN 2012

Nyttårsaften - Mandag 31. desember 2012

Evangelietekst: Matt 11, 25-30

Lesetekster: Klag 3, 22-26; I Joh 1, 5-7

Fortellestekst: I Mos 28, 10-29, 1

Salmeforslag: *se teksten*

Ingunn Dalen Kosnes
Sokneprest, Søre Ål Menighet
ingunn.dalan.kosnes@kirkekontoret.no

Det er tid for ettertanke. For noen er det tid for opprydning. Kanskje skal det ryddes, vaskes og gjøres klar til et nytt år. Noen vil være fulle av takknemlighet for året som gikk, og bærer med seg alle gledene videre. Da er GT-teksten god å ha med. Evangelieteksten gir rom for både takknemlighet, livsmot og trøst. Det er ikke mange i kirken denne dagen, de fleste steder. For meg er denne dagen en viktig kirkedag, om jeg har fått det til har jeg vært der. Noe av det som er slående er kontrastene denne dagen. Fra et stille kirkerom, ut i en bråkete feiring og fest. For ofte har gudstjenesten vært preget av alvor, skumring, tente lys og noen ganger snufsing i kirkebenkene. Som julaften er også nyttårsaften de ensomme dag, en dag det er tydelig om du har et fellesskap som holder deg fast, eller om du faller utenfor, en dag hvor mange har tradisjoner som inkluderer og eks-

kluderer.

Når jeg skriver preken til nyttårsaften vil jeg nok mer enn vanlig ta hensyn til selve dagen og gudstjenestens karakter, slik jeg vil gjøre det til Allehelgensdag eller en annen markert høytid. De som kommer i kirken den dagen er kanskje ikke den «vanlige» menigheten. Noen vil ha sin stille stund når de tar farvel med det gamle og sier god dag til det nye. Det er rett og slett et utrolig viktig ritual i livet. Noen ganger har jeg valgt å gjøre prekenen mer meditativ enn tradisjonell denne dagen.

ÅK

Tradisjonell og god tolkning av denne teksten er akkurat det jeg vil formidle. Men hvor mange er det jeg møter i kirkebenkene, som kjenner det religiøse åket fariseerne bar? Kanskje en og annen. Men jeg vet at åket har skiftet både navn og karakter, og det finnes for så mange av oss. Hva våre familiekulturer har overlevert oss, hva de kulturer vi har vokst opp med og gitt på veien, og

hva vi får levert av krav hver eneste dag er aktuelle tema å ta opp. Samtidig med dette viktige spørsmålet: hvilken mening har disse åkene? Er det en mening i dagens byrde, ukens byrde, dette årets byrde? Har den en mening? Et åk er like fullt et åk, om det er tungt eller lett. Jesu siste ord i tekstutsnittet er nettopp det, at det er et åk, men det er godt og lett!

PREKEN

Du kan legge fra deg det gamle, og kle deg i det nye. Det gamle, tunge og slitte. Ta på deg nytt. Det er ord som gir gjenklang i forbrukssamfunnet. Miljøvernene vil kanskje protestere? I overført betydning, kan en legge til. Men uansett er det vanskelig å kaste det gamle. Gode minner, viktige hendelser som gjør livet rikere og tyngre. Vi plukker dem opp på veien. Fortellingene våre er med, og ikke minst merkene etter dem. Men Jesus mener heller ikke det, at vi skal forkaste vårt eget.

Jesus ser kanskje at den religiøse elite i samfunnet ikke har fulgt ham. De som tusler etter Jesus var mye vanlig folk. De som tar fellesskapet og ordet på alvor er de som trengte en trygg havn. Jeg ser for meg disse religiøst korrekte mennene med strenge miner og tunge byrder. Tunge fordi det forplikter å være religiøst plettfri. Det koster. Den form for moralisme er kanskje ikke så vanlig lenger. Moralisme og selvrettferdighet er ikke så uvanlig, heller ikke i dag. Og det er lett å tenke at det gjelder ikke meg.

Mange krav setter jeg, til meg selv og mennesker rundt. Krav som handler om å mestre noe, holde ut, overvinne, og ikke minst krav om å passe inn. Mange av oss har vi slike, forskjellige, men harde krav til oss selv og våre omgivelser. Mange vil kjenne på lettelsen ved å møte en de trodde på som sa: «Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.» Kjenner du en lettelse ved de ordene, er vel det et godt barometer på at kravene i ditt eget liv får bestemme mer enn deg selv. Om en hadde kommet bort til meg og sagt nettopp disse ordene, ville jeg vel se litt overbærende på vedkommende og ramset opp alle de tingene i hverdagen min jeg selv mener og tror ingen kan hjelpe meg med. Selv når det var selveste Jesus. Men jeg ville gått åkene mine i sømmene. Hvilke åk er mine, hva er selvpålagt og unødvendig av dagens byrder? Hva er det faktisk mulig å legge ned? Hva vil gjøre det enklere for meg å se hvilke åk Jesus mener jeg skal kunne bære?

Flere målebarometer har vært lansert i hjernen min nå. Hvordan gjøre et åk lettere? Jeg har tenkt en del på de åk jeg bærer i kjærlighet, som er umulig å riste av seg. Mange av dem handler om hverdagens byrde, om meg selv, om familie og venner som en holder av, som veksler mellom det at jeg selv blir båret og at jeg av og til må bære for andre. Dagens byrder, de næreste og mest forstårlige, de som krever meg fysisk, som griper etter meg, som snur dager

opp ned noen ganger, men som du aldri spør deg selv om du skal slippe. Det er ikke de åk Jesus snakker om. Kanskje både byrden og tyngden er den samme for alle. For meg, fariseeren, moralisten, den rettroende og alle de andre.

”Kom til meg, alle dere som strever... ...lær av meg...” Fortsettelsen av dette verset leser jeg aldri ved gravkanten, eller ved kista i begynnelsen av en begravelse. Jeg leser bare dette ene: ”Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.” Det er som en avslutning for noen, og til trøst for andre som har båret andres smerte og sykdom, kanskje i uker, måneder eller år. ”Lær av meg, for jeg er mild og ydmyk av hjertet”.

Også stiller jeg et litt trøblete spørsmål til meg selv. Trøblete fordi det tar mer enn denne tekstgjennomgangen og svare på det, og fordi svaret eventuelt ikke har noen plass her. Men hva i min historie handler om åk som er tunge fordi jeg ikke kan tilgi, eller ikke kan gjøre opp for meg fordi jeg er for stolt, eller urett som er begått som jeg tilgir men likevel ikke slipper sinne eller bitterhet ut av? Hva er det i mine fortellinger som stiller så høye krav at de ikke kommer i nærheten av hjertet? Hvor er det jeg ikke makter å stryke varsomt vekk det som ble gjort av meg selv eller andre, det som holder liv i tunge byrder, og gir liv til nye?

Jeg forstår det ikke slik at Jesus sier: glem det gamle og begynn på nytt! Han sier ikke: kom her med det gamle åket,

så skal jeg gi deg et annet som er mye lettere. Men i møte med det hjertet Jesus beskriver, sitt eget og andres, når de lærer, skjer det noe.

På slutten av ett år, og begynnelsen av et nytt, tror jeg det er mange møter som skjer i kirkebenkene, møter med seg selv. Hjerter som er åpne for forandring, rent intuitivt, eller såre av erfaringer som er gjort, som en ikke vet hvordan bære videre. Jesu ord møter denne dagen eller aften. For noen vil det handle om første stoppested på en vanskelig vei. Og det første Jesus sier er: ”Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.” Andre igjen er kanskje fulle av forventning, på vei videre til den ventende festen utenfor. Gjerne begge deler.

På slutten av noe og i begynnelsen av noe nytt er det noen av oss som er mer mottakelig og åpne for et budskap som kunne trengt rett inn i strevsomme hverdager. Å kunne slippe de åk vi bærer unødig, å kunne finne mening og mot til å bære de andre, og å tro på at det Jesus sier handler om våre forandringer. Ikke helomvendinger eller ansiktsløftninger. Og for mange av oss begynner de nettopp her: ”Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.”

HVOR ENDER EN SLIK TEKST, EN SLIK PREKEN, EN SLIK DAG?

De kloke og forstandige og de umyndige små trenger kanskje ingen forklara-

ring. Det er flere punkt i teksten som kan brukes og utredes, men jeg tror ikke denne dagen er tiden for heftige teologiske utredninger eller forklaringer. Kanskje heller dagen for å hvile i Jesu ord, bokstavelig talt. Teksten fra 1.Johannes underbygger dette møtet som forandrer: Kom til meg... Et enkelt og komplisert budskap å våge og tro på akkurat det. Du går ikke alene, du bærer ikke alene, og det finnes forandring i kjærlighet.

”Mitt åk er godt og min byrde lett”, er for noen en umulig setning. Samtidig en befriende en.

Evangeliet er for meg. Evangeliet er

for den som våger å leve litt i uvissheten, litt utenfor komfortsonen for de av oss som liker å forstå og å vite. Og evangeliet er til for de som trenger å slippe byrder som tar krefter og livsmot. ”Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.”

SALMER

En slik dag er det noen selvsagte. 757, Å, Gud, vårt vern i farne år. Ellers fra NoS 45, 56, 710 og 733. Til GT-teksten kunne en brukt 905. Fra Salme 97 vil jeg ha valgt 128, Den ljuse dag går under. ■

HANDLING I EN SAMMENHENG

Arne E. Sæther
Sivilarkitekt, tidl. rådgiver i Kirkedepartementet
arner-sa@online.no

Kirkens ønske om å kontrollere befolkningen med ulike tiltak, varierer ned gjennom historien. Inngåelse av ekteskap var noe slektene ordnet opp i. I middelalderen overtok kirken som «kontrollør», for så å slippe taket ved at Martin Luther betraktet ekteskapet som et verdslig anliggende. Handlingen kunne foregå hjemme, utenfor kirkedøren eller inne i kirken, men da utenfor koret. Det varte imidlertid ikke lenge før man så seg nødt til å regulere ekteskapsinngåelsen, og krevde at den skulle inngås i kirkerommet. Adelen fortsatte som før med vielser i hjemmet, men etter hvert måtte de søke om kongelig bevilling for å få godkjent det. Ekteskapsinngåelsen kunne være i selve høymessen eller i tilknytning til andre gudstjenester. Vi ser at historien gjentar seg når man i dag diskuterer om vielsen kan foregå andre steder enn i kirkerommet. Når man hører og ser de mange utspekulerte stedene hvor vielser har foregått i de siste årene, kan man forstå at biskopene ønsker en innstramning av handlingssteder.

Kirkebygget er innviet, - det er satt til side for å tjene de liturgiske handlingene. Her skal ikke forgå ting som strider mot

den kristne tro. Reformatorene var meget tilbakeholdne når det gjaldt innvielse av nye kirkebygg. Menigheten var viktigere enn kirkebygg. Gudstjenestestedet ble «vigslet» ved at det ble tatt i bruk for gudstjenestefeiring. Derfor feirer vi frimodig gudstjeneste i andre rom enn kirkerommet eller ute i friluft. Kirkerommet med sitt symbolspråk er i utgangspunktet laget for å sette oss i den rette sammenhengen, men i mange anledninger kan et annet rom fungere bedre, f.eks. i friluft.

Omgivelser som setter handlingen i en sammenheng kan være et stikkord for stedet hvor ekteskapsinngåelsen finner sted. Det kan være i parets nye bolig, et sted i landskapet hvor fruktbarheten eksponeres eller hvor himmel og jord møtes. Se «På vei til det hellige fjell, - landskap, rom og liturgi» (2010).

For å gjøre vielsen mer «tiltrekkende» i kirkerommet kan man legge inn handlinger som beriker helheten. Brudeparet kan f.eks. etter vielsen gå bort til lysgloben og tenne lys der. Ved byggingen av Romsås kirke plasserte jeg døpefonten med rennende vann ved inngangen i kirkerommets midtakse. «Men da blir jo brudeparet skilt når de går ut av kirken!», sa mange. I stedet er det en fin mulighet til å synliggjøre forbindelsen ved at mannen lar vann risle over sin kvinne. ■